

НОХЧИЙН РЕСПУБЛИКИН ДЕШАРАН А, ИЛМАНАН А
МИНИСТЕРСТВО
НАЖИН-ЮБРТАН К1ОШТАН
БЕНОЙ-ВЕДАНАРА ЙУКЪАРАДЕШАРАН ИШКОЛА

ТЕЛЛИНА

МЦ куыйгалхо

Назирова Л.А.И

Протокол № 1

«27» 08 2022 ш.

БАРТБИНА

Зам.дир.по УВР

[Signature]

«27»

08

2022 ш.

«Нохчийн мотт»
дешаран предметан

коьртачу йукъарчу дешаран 5 классан
2022-2023 дешаран шо

БЕЛХАН ПРОГРАММА

Х1оттийнарш:

Эльсанова П.А., нохчийн меттан, литературин хьехархо;

Рашидова Х.Ш., нохчийн меттан, литературин хьехархо;

Беной-Ведана, 2022 шо.

ДОВЗИЙТАРАН КЕХАТ

Программа хЮттийна нохчийн меттан хьехархочунна ишколан дешаран хИнцалерчу тенденцешна а, Iаморан жигарчу методикашна а тIехъажийна йолу дешаран предметан белхан программа хЮттош, методически гЮ-накъосталла даран Iалашонца.

Герггарчу белхан программо хьехархочун таро хуьлуьйтур йу:

1) нохчийн мотт хьехаран процесехь коьртачу йукьарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартехь билгалдаьхначу Iаморан личностни, метапредметни, предметни жамIашка кхачош долу хИнцалера некъаш кхочушдан (кхин дIа – ФПДС КИД);

2) билгал йолчу классан башхаллаш тидаме а оьцуш, билгалдина дакъа/тема Iаморна дешаран хенан магийнчу герггарчу дIасайекьарх, ткъа иштта дакъойн/темийн Iаморан коьчал карайерзорхьама йалийнчу дешаран гIуллакхдаран коьртачу кепех пайда а оьцуш, рузманан-тематикин планировани кечйан.

Личностни а, метапредметни а жамIаш далийна, коьртачу йукьардешаран ишколехь нохчийн мотт хьехаран башхаллаш тидаме а оьцуш.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмето билгалдо предметашна йукьара уьйраш гуманитарни циклан кхечу дешаран предметашца кхочушйар.

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МОТТ» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЙУКЪАРА ХАРАКТЕРИСТИКА

Нохчийн мотт – нохчийн халкъан ненан мотт, Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт.

Нохчийн мотт хааро а, цуьнан тайп-тайпана кепаш, функционални тайпанаш карадерзоро а, цуьнан стилистически башхаллах, суртхЮтторан таронех кхетаро а, нохчийн маттах тайп-тайпанчу тIекаренан хьелашкахь нийса а, эвсараллица а пайдаэца хааро а билгалдоккху адаман кхиаме хилар.

Нохчийн матто, шен тIекаренан а, ойла йовзийтаран а коьрта функцеш кхочушйеш, адамашна йукьахь уьйр латтайо, адаман кхетам а, дог-ойла а кхолларехь дакъалоцу; нохчийн мотт нохчийн халкъан хаамаш, оьздангаллин ламасташ, истори ларйаран а, йовзийтаран а коьрта гIирс бу.

Ишколехь нохчийн мотт Iамор тIехъажийна ду дешархочун оьздангаллин а, коммуникативни а культура кхачаме йалорна а, цуьнан интеллектан а, кхоллараллин а говзалла, оьлайар, иэс, суртхЮттор, ша кхочушден дешаран гIуллакх кхиорна а.

Нохчийн мотт Iаморан чулацам иштта тIехъажийна бу функционални говзалла, адаман йешаран, текстех кхетаран, тайп-тайпанчу барамийн текстийн хаамах пайдаэцаран, цуьнан мах хадоран, цунах оьлайаран, шен Iалашонашка кхачаран, шен хаарш а, таронаш а шорйаран, йукьараллин дахарехь дакъалацаран интегративни хаар санна, кхиорна. Къамелан а, текстан а гIуллакх нохчийн меттан ишколан курсан къепе кхолларехь коьртаниг ду.

Цаьрца догIуш долу хаарш а, карадерзарш а далийна Iаморан метапредметни, предметни жамIийн ларамехь, Iаморан чулацамехь (дакъош: «Мотт а, къамел а», «Текст», «Меттан функционални тайпанаш»).

Дешаран предметан чулацам кхочушбан таро йу классал арахьарчу
Гуллакхдарехь: экскурсеш, тематикин меропрятеш, конкурсах, и. д.кх.

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МОТТ» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ ІАМОРАН ІАЛАШОНАШ

Коьртачу йукьарчу дешаран программашца нохчийн мотт Іаморан
Іалашонаш йу:

патриотизмах кхетар а, иза гучуйаккхар а, нохчийн мотт Нохчийн
Республикин шолгІа пачхьалкхан мотт санна, нохчийн халкъан къоман мотт
санна ларар; маттаца нохчийн халкъан син хьал лардаран, довзийтаран кепе а,
ГІекаренан ГІирсе а санна кхетаме йукьаметтиг хилар; нохчийн культуре ларам
гучубаккхар;

нохчийн мотт адаман кхиаран ГІирс, йукьараллин уьйр кхолларан ГІирс
санна караберзор;

нохчийн маттах, цуьнан дІахІоттамах, функцех, нохчийн меттан
стилистикаси ГІирсех хаарш карадерзор; литературин меттан норманаш а,
къамелан оздангалла а практикехь карайерзор; жигара пайдаоьцучу а,
нуьцкъаллин а дешнийн хьал тодар а, шен къамелехь тайп-тайпанчу
грамматически ГІирсех пайдаэцар а; орфографически а, пунктуационни а
говзалла кхачаме йалор, шен къамел кхачаме далоран лаам кхиор;

къамелан Гуллакх, адаманашна йукьарчу куьцан а, куьцан доцучу а
ГІекаренан хьелашкахь гонахарчу нахаца эвсара йукьаметтигаш латтош долу
коммуникативни карадерзарш кхачаме далор; нохчийн мотт тайп-тайпана
хаамаш бовзаран ГІирс санна караберзор;

ойланан Гуллакх кхачаме далор, нохчийн мотт Іаморехь дустаран,
анализан, синтезан, жамІдаран, тайпанашка дІасадекъаран, билгала йолу
бакьонаш дІахІитторан, универсальни интеллектан карадерзарш кхиор;

функционални говзалла кхиор: хаамийн лехам кхочушбаран, оьшу хаам
схьакьасторан а, хийцаран а, тайп-тайпанчу барамехь йолчу текстийн
чулацам тидаран, царох кхетаран, пайдаэцаран хаарш; текстан
хааман-маьІнин йухакечдаран стратеги а, говзалла а, некъаш а карадерзор;
текстах, цуьнан Гуллакхах, йукьарчу маьІнех, маьІнин дІахІоттамах, авторан
коммуникативни Іалашонах, меттан ГІирсийн Гуллакхах кхетаран кепаш
карайерзор.

ДЕШАРАН ПЛАНЕХЪ «НЕНАН (НОХЧИЙН) МОТТ»
ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН МЕТТИГ

Коьртачу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца догӀуш, «Ненан мотт (нохчийн)» дешаран предмет йукъайоьду «Ненан мотт а, литература а» предметни областана, Iамо декхарийлахь долу предмет а йу.

Дешаран хьесапца 5 классехь нохчийн мотт Iаморна билгалдаькхина 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт).

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МОТТ» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЧУЛАЦАМ

5 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а (шуьйра дешан хIоттам, дукха маьIнаш долу дешнаш, дешан тIедеанчу маьIнийн кхиаме система, синонимаш а, антонимаш а, кицанаш а, аларш а).

Нохчийн меттан дошкхолладаларан хьелаш (йуьхьанцарчу ишколехь Iамийнчун барамехь). Лингвистикин коьрта дакъош (фонетика, орфоэпи, графика, орфографи, лексикологи, дошкхолладалар, морфологи, синтаксис, пунктуаци). Мотт билгалонан система санна. Мотт адамийн тIекаренан гIирс санна. Меттан а, къамелан а коьрта дакъош: аз, морфема, дош, дешнийн цхьаьнакхетар, предложени.

Мотт а, къамел а

Мотт а, къамел а. Барта а, йозанан а къамел, монолог а, диалог а, полилог.

Къамелан гIуллакхан тайпанаш (къамел дар, ладогIар, йешар, йаздар), церан башхалаш.

Дахарехь биначу тидамийн буха тIехь а, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме литература йешаран буха тIехь а барта монологан аларш кхоллар.

Йешна йа ладогIна текст, цу йукъахь дуьйцуш волчун йуьхь хуьйцуш а, барта схьайийцар.

Лингвистически теманашна а (Iамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тIехь йолчу теманашна а диалогехь дакъалацар.

Маршалла хаттаран, Iодикайаран, дехаран, баркаллин къамелан кепаш.

Дахарехь а, книгаш йешарехь а зеделлачунна, чулацаман суьртана тIе а тевжаш, тайп-тайпана сочиненеш йазйар (цу йукъахь сочиненеш-миниатюралар а).

ЛадогIаран тайпанаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран тайпанаш: Iаморан, довзийтаран, хьажаран, лехаман.

Барамехь 140 дашал кIезиг йоцчу ладогIначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин текстийн чулацамах кхетар.

Текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккхар, текстан чулацамца догIуш, хаттарш а, царна жопаш а хIиттор.

Йозанан кепехь йуьхьанцарчу текстан чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийтар.

Iалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьаьжжина алар кхоллархьама, меттан гIирсаш къастор.

Йозанехь вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйар.

Тайп-тайпанчу лексически дошамех пайдаэцар.

Текст

Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан тема а, коьрта оила а. Текстан микротема. Коьрта маьІна чулоцу дешнаш.

Къамелан функционални-маьІнин тайпанаш: суртхІоттор, дийцар, ойлайар; церан башхаллаш.

Текстан композиционни дІахІоттам. Абзац текст композиционни-маьІнин дакъошка йекъаран гІирс санна.

Текстан дакъош а, предложенеш а вовшахтосу гІирсаш: дешан кепаш, цхъанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххыйн цІерметдешнаш, дешан йухаалар.

Дийцар къамелан тайпа санна. Дийцар.

Текстан маьІнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микротемийн, абзацийн, текстехь предложенеш вовшахтосучу гІирсийн а, кепийн а; меттан суртхІотторан гІирсех пайдаэцар (Іамийнчун барамехь).

Йешначу йа ладоьгІначу текстан чулацам ма-барра а, хоржуш а, бацбина а схъабийцар. Дийцархочун йуьхь а хуьйцуш, текстан чулацам схъабийцар.

Текстан хаамаш хийцар: текстан цхьалхе а, чолхе а план.

Меттан функционални тайпанаш

Меттан функционални тайпанех лаьцна йукъара кхетам (буьйцучу маттах, функционални стилех, исбаьхьаллин литературин маттах).

МЕТТАН СИСТЕМА

Фонетика. Графика. Орфоэпи

Фонетика а, графика а лингвистикин дакъош санна.

Аз меттан дакъа санна. Озан маьІна къасторан гІуллакх. Нохчийн меттан мукъачу аьзнийн къепе.

Нохчийн меттан мукъазчу аьзнийн къепе.

Элпийн а, аьзнийн а дазар. Нохчийн алфавитан хІоттам.

Мукъа аьзнаш: деха а, доца а.

Мукъаза аьзнаш: къора а, зевне а.

Сонорни мукъаза аьзнаш.

Къамел дарехь аьзнийн хийцадалар. Фонетически транскрипцин элементаш.

Нохчийн маттахь дешдакъа. Дешдакъа дешан дакъа санна. Тохар.

Дош фонетически къастор.

Орфоэпи лингвистикин дакъа санна.

Интонаци (йиш), цуьнан функцеш. Интонацин коьрта элементаш.

Орфографи

Орфографи лингвистикин дакъа санна.

Й элпан нийсайаздар.

Къасторан **ь, ъ** хъаьркийн нийсайаздар.

Лексикологи

Лексикологи лингвистикин дакъа санна.

Дош – меттан коьрта дакъа. Цхьа маьІна долу а, дукха маьІнаш долу а дешнаш; дешан нийса а, тІедеана а маьІна.

Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.

Лексически дошамийн тайпанаш а (маьІнин дошам, синонимийн, антонимийн, омонимийн дошамаш), ненан меттан дешнийн хьал карадерзорежь цара ден гІуллакх а.

Цена нохчийн а, тІеэцна а дешнаш.

Фразеологи

Фразеологизмаш, церан маьІна, царах пайдаэцар.

Фразеологически эквиваленташ оьрсийн маттахь.

Фразеологически дошамаш.

Дешан хІоттам а, дошкхолладалар а

Морфема меттан уггар жима маьІне дакъа санна.

Морфемийн тайпанаш.

Дешан лард а, чаккхе а. Орам, дешхьалхе, суффикс.

Цхьанаораман (гергара) дешнаш.

Дошкхолладалар а, дошхийцадалар а.

Нохчийн маттахь дешнаш кхолладаларан коьрта кепаш. Дешнаш кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашкахь мукьачу а, мукьазчу а аьзнийн хийцадалар.

Дешнаш кхолладаларан морфемни кеп (дешхьалхенан гІоьнца, суффиксан гІоьнца, дешхьалхенан а, суффиксан а гІоьнца). Лардаш вовшахкхетарца дешнаш кхолладалар. Чолхе дешнаш. Чолхе-дацдина дешнаш.

Дешан морфемни анализ.

Морфологи. Къамелан оьздангалла. Орфографи

Морфологи лингвистикин дакъа санна.

Коьрта къамелан дакъош. Къамелан дакъойн семантически, морфологически, синтаксически башхаллаш.

Коьрта къамелан дакъош, церан грамматически маьІна, морфологически билгалонаш, синтаксически гІуллакх.

Цердош

Цердош къамелан дакъа санна. Цердешан йукьара грамматически маьІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехь цердешан гІуллакх.

Долахь а, йукьара а цердешнаш. Цердешнийн грамматически классаш. Цердешнийн терахь. Цхьаллин йа дукхаллин терахьан кеп бен йоцу цердешнаш.

Цердешнийн легарш. Диь легар. Дожарийн маьІна.

Цердешнийн дожарийн чаккхенaш нийсайазйар.
Цердешнаш кхолладаларан некъаш.
Цердешнаш морфологически къастор.
Долахь цердешнийн нийсайаздар.
Цердешнашца *ца* нийсайаздар.
Оьрсийн маттара тЕэцначу цхьадолчу цердешнийн
нийсайаздар.

Синтаксис. Къамелан оьздангалла. Пунктуаци

Синтаксис лингвистикин дакъа санна.

Дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а нохчийн меттан синтаксисан дакъош санна. Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетаран коьрта тайпанаш (цIеран а, хандешан а).

Предложени а, цуьнан билгалонаш а. Предложенийн тайпанаш, аларан Iалашоне а, эмоцин билгалоне а хьаьжжина.

Дийцаран, хаттаран, тIедожоран; айдаран а, айдаран йоцчу а предложенийн маьIнин а, интонацин а башхаллаш.

Предложенин коьрта меженаш (грамматически лард).

Подлежащи а, сказуеми а предложенин коьрта меженаш санна.

Сказуемин подлежащица барт хилар.

Грамматически лардийн масалле хьаьжжина, предложенийн тайпанаш: цхьалхе, чолхе.

Йаьржина а, йаржаза а предложенеш. Предложенин коьртаза меженаш: къастам, кхачам, латтам. Къастам а, и гайтаран тайпаналлин гIирсаш а. Кхачам а (нийса а, лач а), и гайтаран тайпаналлин гIирсаш а. Латтам а, и гайтаран тайпаналлин гIирсаш; маьIне хьаьжжина, латтабийн тайпанаш (хенан, меттиган, даран суьртан, Iалашонан, бахьанин, бараман).

Предложенин цхьанатайпана меженаш, къамелехь цара деш долу гIуллакх. Цхьанатайпанчу меженашца йолчу предложенийн интонацин башхаллаш.

Цхьанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долу предложенеш.

ТIедерзарца йолу предложени, интонацин башхаллаш.

ТIедерзар а, и гайтаран гIирсаш а.

Цхьалхечу предложенин синтаксически анализ.

Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш.

Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш пунктуационни кечйар. Диалог.

Йозанехь диалог пунктуационни кечйар. Пунктуаци лингвистикин дакъа санна.

КОЪРТАЧУ ЙУКЪАРЧУ ДЕШАРАН ТIЕГIАНЕХЬ

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МОТТ» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ КАРАЙЕРЗОРАН КХОЧУШДАН ЛОРУ ЖАМІАШ

ЛИЧНОСТНИ ЖАМІАШ

Кобртачу йукъарчу дешаран нохчийн меттан Герггара белхан программа карайерзоран личностни жамІашка кхочу дешаран а, кхетош-кхиоран а гІуллакхийн цхъааллехь, нохчийн къоман ламасталлин социокультурни, синъобздангаллин мехаллашца, йукъараллехь тІеэцначу низаман бакъонашца, норманашца догІуш а долуш, цул сов, жамІаша ша-шен довзарехь, ша-шен кхетош-кхиорехь, ша-шен кхиорехь адаман чохъара хъелаш кхолларехь аьтто а бо.

Кобртачу йукъарчу дешаран нохчийн меттан Герггара белхан программа карайерзоран личностни жамІаша гайта деза позитивни мехаллех кхетаран къепен куьйгаллица болх бан дешархой кийча хилар, цуьнан къепен буха тІехь а, кхетош-кхиоран гІуллакхдаран коьрта некъаш кхочушдарехь а гІуллакхдаран зеделларг совдаккхар, цу йукъахь кху декъахь:

Граждански кхетош-кхиоран:

гражданинан декхарш кхочушдан а, цуьнан бакъонаш тІеэца а кийча хилар, кхечу адамийн бакъонаш, маршо, бакъдолу хъашташ ларар; доьзалан, дешаран хьукматан, меттигерчу йукъараллин, виначу мехкан, пачхьалкхан дахарехь жигара дакъалацар, цу йукъахь нохчийн маттахь йазйинчу литературин произведенешкахь гайтинчу хъелашца дустарехь дакъалацар а; экстремизман, дискриминацин муьлхха а кеп тІецаэцар; адаман дахарехь тайп-тайпанчу йукъараллин институташа дечу гІуллакхах кхетар; коьртачу бакъонех, маршонах, гражданинан декхарех, йукъараллин норманех, нохчийн маттахь йазйинчу литературин произведенешкарчу масаллийн буха тІехь кхийинчу поликультурни йукъараллехь адамийн вовшашца йолчу йукъаметтигийн бакъонех лаьцна кхетам хилар; цхъаьна тайп-тайпана гІуллакхаш кхочушдан кийча хилар, вовшех кхета, вовшашна гІо дан гІертар; ишколан шайн урхаллехь жигара дакъалацар; гуманитарни гІуллакхдарехь дакъалаца кийча хилар.

Патриотически кхетош-кхиоран:

Нохчийн Республикин пачхьалкхан матто санна нохчийн матто дечу гІуллакхах кхетар; нохчийн мотт, истори а, шен мехкан культура а йовза лаам гучубаккхар; нохчийн маттаца, шен Даймехкан кхиамашца, Іилманца, исбаьхьаллица, тІеман хьуьнаршца, халкъан кьинхъегаман кхиамашца, (цу йукъахь исбаьхьаллин произведенешкахь гайтинарш а), мехала йукъаметтигаш йолуш хилар; Нохчийн Республикин символш, пачхьалкхан дезденош, исторически а, Іаламан а тІаьхьало, хІолламаш, тайп-тайпанчу къаьмнийн ламасташ ларар.

Синьъоздангаллин кхетош-кхиоран:

гИллакх-оьздангалла къасточу хьелашкахь оьздангаллин мехалла а, норманаш а йовзар; шен леларан, цу йукъахь къамел даран а, шегара даьллачун а, ткъа иштта оьздангаллин, бакъонийн норманашка хьаьжжина, кхечу адамийн леларан а, цаьргара даьллачун а мах хадо кийча хилар, диначу хIуманан хин йолчу тIаьхьалонах кхетар тидаме а оьцуш; йукъараллехь лело ца догIу гIуллакхаш адамийн леларан норманашца а, бакъонашца а цхьаьна ца догIу гIуллакхаш жигара тIецаэцар; шен а, йукъараллин а меттиган хьелашкахь адаман маршо а, жьопалла а.

Эстетически кхетош-кхиоран:

шен а, кхечу а халкъийн исбаьхьаллин тайп-тайпанчу кепех, ламастех, кхоллараллех кхеташ хилар; исбаьхьаллин эмоцин тIеIаткъамах кхетар; зIенан а, ша-шен гайтаран а гIирсех санна исбаьхьаллин культурин мехаллех кхетар; даймехкан а, дуьненан а исбаьхьаллин мехаллех кхетар; исбаьхьаллин тайп-тайпанчу кепашкахь ша-шен гайтаре гIертар.

Физически кхетош-кхиоран, могошаллин культура а, синхаамийн хьал а кхиоран:

шен дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна тIе а тевжаш, дахаран мехаллех кхетар; шен могошаллина жьопаллехь хилар а, дахаран могошчу кепана тIехьяжам хилар а (аьхна кхача, гигиенин бакъонаш ларйар, дIанисийна дешаран а, садаIаран а раж; диллина физически жигаралла); тIаьхьенех кхетар, зене марздаларш (спирт малар, цигаьрка озар, наркотикашка марзвалар), физически (а, синIаткъаман а, могошаллина зене йолу кхин тайпа кепаш тIецаэцар; кхерамзаллин бакъонаш ларйар, цу йукъахь ишколан меттан дешаран процессехь интернет-гуонехь кхерамзаллин леларан карадерзарш а; халахетарех а, хийцалуш долчу йукъараллин, хааман, Iаламан хьолех а вола хьуьнар хилар, цу йукъахь шена зеделлачух кхеташ а, кхин дIа йолу Iалашонаш хIиттош а; йемал ца беш, ша а, кхиберш а тIеэца хаар; шен а, кхиболчеран а синхаамийн хьолах кхета хаар, шегара хьал гайтархьама меттан гIирсех нийса пайдаэцар, цу йукъахь нохчийн маттахь йазйинчу литературин произведенешкарчу масалшна тIе а тевжаш; рефлексин карадерзарш кхиор, шегара а, ткъа иштта кхечу стагера а гIалат дала бакъо хилар къобалдар.

Къинхьегаман кхетош-кхиоран:

технологин а, йукъараллин а хьяжаман практикин хьесапаш (добзалан, ишколан, гIалин, мехкан дозанехь) кхочушдарехь жигара дакъалаца тIехьяжам хилар, цу тайпана гIуллакх дIадоло, план хIотто а, ша кхочушдан а хьуьнар хилар;

корматаллаш а, тайп-тайпана кьинхъегам а практикехъ Iамо дог дар, цу йукъахъ Iамочу предметан хаарех пайдаэцаран а, филологаша, журналисташа, йаздархоша бен болх бовзаран а буха тIехъ а; кьинхъегаме а, кьинхъегаман жамIашка а ларам хилар; шен а, йукъараллин а хъашташ тидаме а оьцуш, кхетарца харжар, дешаран, дахаран хъесапийн шен траектори дIахIоттор; хиндолчух долу шен хъесапаш схъадийца хаар.

Экологин кхетош-кхиоран:

гонахарчу декъехъ хъесапаш кхочушдархъама йукъараллин а, Iаламан а Iилманийн декъехъ долчу хаарех пайдаэцар, дечун план хIоттор, гонахарчарна цунах хила тарлучу тIаьхъалонан мах хадор; экологин проблемех лаьцна шена хетарг хъекъале а, нийса а схъаала хаар;

экологин культурин тIегIа лакхайаккхар, экологин проблемаш йаккхий хиларх а, уьш къасто некъаш лаха дезарх а кхетар; гонахарчарна зуламе долу дараш жигара тIецаэцар, цу йукъахъ экологин проблемаш ойъу литературин прозведенеш йовзарца кхиьнарш а; Iаламна, йукъараллина, технологина йукъахъ долчу хъелашкахъ гражданина а, хъаштхочо а санна айхъа дан дезачух кхетар; экологин хъажаман практикин гIуллакхдарехъ дакъалаца кийча хилар.

Iилманан довзаран мехаллин:

адаман а, Iаламан а, йукъараллин а кхиаран коьртачу низамех, адаман Iаламан а, йукъараллин а гуонаца йолчу уьйрех, меттан кхиаран низамех лаьцначу Iилманан кхетамийн вайн заманан къепеца гIуллакхдарехъ кхиар; меттан а, йешаран а культура, йешаран говзалла дуьне довзаран гIирс санна карайерзор; ишколан меттан дешаран башхаллаш лоруш, лехаман гIуллакхдаран коьрта хаарш карадерзор; зеделлачух, диначух, тидамех кхетарна тIехъажам а, шен а, йукъарчу а хьоле кхачаран некъаш кхачаме дало гIертар а.

Дешархо йукъараллин а, Iаламан а гуонан хийцалучу хьолех воларан:

йукъараллин зеделларг, коьрта йукъараллин гIуллакхаш, йукъараллехъ леларан бакьонаш, норманаш, йукъарлонашкахъ а, тобанашкахъ а йукъараллин дахаран кепаш дешархоша карайерзор, корматаллин гIуллакхдарца, ткъа иштта добзал а, кхечу культурин гуонера нахаца йукъараллин зIе хиларан гурашкахъ вовшахтоьхна тобанаш а йукъа а лоцуш;

билггал доцчу хъелашкахъ зIе хиларан хъашт, кхечеран хаарш а, царна зеделларг а тIеэца кийча хилар; практически гIуллакхдарца шена хууш долчун тIегIа лакхадаккхарехъ билггал доцчу хъелашкахъ даран хъашт хилар, цу йукъахъ кхечу нахах Iама хаар а, цхъаьна гIуллакхдарехъ кхечарна зеделлачух девза гIуллакхаш, карадерзарш, керла хаарш тIеэца

хаар а; объектех, хиламех лаьцна гипотезаш, цу йукъахь хьалха бевзаш цахилларш а, кхетамаш, ойла кепе йалоран, васташ цхьаьнадалоран говзалла а, керла хаарш а кхио оьшуш хилар а; шен хаарш кьен хиларх кхетар, шен кхиаран хьесап хЮоттор; коьртачу кхетамех, терминех, кхиаран концепцин декъехь шена хетачух пайдаэца хаар, экономикакин, йукъараллин, Галаман вовшашца йолу уьйр гучуйаккха а, талла а хаар, гонахарчунна Гаткъам бар, Галашонашка кхачар, кхайкхамаш а, хила тарлун йаккхий тГабьхалонаш а эшор тидаме а оьцуш, ша дечун мах хадо хаар;

книгаш йешарехь, къамел дарехь, дахарехь зеделлачунна тГе а тевжаш, Гаткъамечу хьолах кхета, хуьлучу хийцамийн, церан тГабьхалонийн мах хадо; Гаткъамечу хьолан мах хадо, тГеэцна сацамаш, дараш нисдан; кхераман, тГабьхалонан мах хадо а, кепе йало а, зеделларг кхио, хЮьттinchу хьолехь диканиг лаха хаа; кхиаман гаранти йоцуш, гГуллакх дан кийча хила хьуьнар хилар.

МЕТАПРЕДМЕТНИ ЖАМІАШ

1. Дешаран универсальни довзаран дараш карадерзор

Коьрта маьІнин дараш:

меттан дакъойн, меттан хиламийн, процессийн ладаме билгалонаш гучуйаха а, билгалйаха а;

меттан дакъош (хиламаш) тайпанашка дГасадекъаран ладаме билгало, жамІдарна а, дустарна а бахьанаш, кхочушйечу анализан критереш къасто; ладамечу билгалоне хьабжжина, меттан дакъош тайпанашка дГасадекъа;

низаме хьабжжина дерг а, цхьаьнацадогГург а къасточу факташкахь, хаамашкахь, тидамашкахь гучудаккха; низаме хьабжжина дерг а, цхьаьнацадогГург а гучудаккхаран критереш йала;

хЮоттийна дешаран декхар кхочушдарна оьшучу текстан хааман къоьлла гучуйаккха;

меттан процессаш Гаморехь бахьанин-тГабьхалонан уьйраш гучуйаха; дедукцин а, индукцин а ойланаш сацарх, тера йогГу ойланаш сацарх пайдаэцарца жамІаш дан; уьйрех лаьцна гипотезаш кепе йало;

текстийн тайп-тайпанчу кепашца, меттан тайп-тайпанчу дакъошца болх барехь дешаран хьесап кхочушдаран кеп шен лаамехь харжа, кхочушдаран вариантш йустуш а, гГолехь вариант хоржуш а, ша билгалйина критереш тидаме оьцуш а.

Коьрта лехаман дараш:

хаттарех пайдаэца мотт Гаморехь хааран лехаман гГирсах санна;

хьолан бакъ долчун а, лууш долчун а йукъара цхъаьнацадогIург гойту хаттарш кепе дало а, долуш дерг а, лобхуш дерг а шен лаамехъ дIахIотто а;

шена хетарг а, кхечарна хетарг а бакъ хиларх лаьцна гипотеза кхолла, шена хетарг а, ойла а тIечIагIйан;

дарийн алгоритм хIотто, дешаран хьесап кхочушдарехъ цунах пайдаэца;

меттан дакъойн, процессийн, бахъанин-тIаьхьалонан уьйрийн, объектийн вовшашца йозуш хиларан башхаллаш дIахIитторехъ ша хIоттийнчу планаца жима таллам бан;

лингвистически таллам (эксперимент) барехъ схъаэцначу хааман мегаш хиларан а, бакъхиларан а мах хадо; биначу тидаме, талламе хъаьжжина, жамIаш ша кепе дало; схъаэцна жамIаш бакъхиларан мах хадоран гIирсаш караберзо;

процессийн, хиламийн кхин дIа хила тарлуш долу кхиар а, тера догIучу хьелашкахъ церан тIаьхалонаш а билгалйаха, ткъа иштта керлачу хьелашкахъ а, контексташкахъ а церан кхиарах лаьцна шайна хетарг ала.

Хаамца болх бар:

деллачу дешаран хьесапе а, йалийнчу критерешка а хъаьжжина, хаамаш лахарехъ а, схъакъасторехъ а тайп-тайпанчу кепех, гIирсех, жоп дехарх пайдаэца;

тексташкахъ, таблицашкахъ, схемашкахъ белла хаам схъакъасто, талла, къепе бало, хааман кхетам бала, цуьнан жамI дан;

чулацамехъ болу хаам бакъ хиларе а, мегаш хиларе а хъаьжжина, текстан мах хадорхъама а, дешаран хьесапаш кхочушдаран Iалашонца оьшучу хаамах кхетархъама а ладогIаран а, йешаран а тайп-тайпанчу кепех пайдаэца;

хIиттийнчу Iалашонашка хъаьжжина, цхъана йа масех хьостанера хаамаш схъаэцархъама, жамIдархъама, къепе балорхъама маьIнин йешарх пайдаэца;

тайп-тайпанчу хаамийн хьостанашкара тера догIу тIечIагIдарш каро (цхъа ойла, верси бакъйеш йа харцйеш йолу);

хаам луш йолу уггар гIолехъ кеп (текст, презентаци, таблица, схема) ша схъахаржа а, кхочушден хьесапаш, коммуникативни хIоттаме хъаьжжина, чолхе йоцчу схемашца, диаграммашца, кхечу графикица, церан вовшех йозуш хиларца гайта а;

хьехархочо йеллачу йа ша хIоттийнчу критерешца хааман тешаме хиларан мах хадор;

хаамаш къепе бало а, эвсараллица дагахъ латто а.

2. Дешаран универсальни коммуникативни дараш карадерзор

ТӀекаре:

тӀекаренан хьелашка, Ӏалашонашка хьаьжжина, хетарг кхолла а, цунах кхета а, эмоцеш гайта; диалогашкахь а, дискуссешкахь а, барта монологически кӀамелехь а, йозанан тексташкахь а ша (шена хетарг) гайта;

тӀекаренан ишарш йаран (дешнашца боцу) гӀирсаш бовза, йукъараллин хьаьркийн маӀнех кхета;

кӀовсаме хьелаш кхолладаларан бахьанаш довза, кӀовсамаш малбан, дагадовла;

кхечеран дагахь долчух кхета, кӀамелхочуьнца лараме хила, хьайн дуьхьалонаш оьздачу кепе йерзо;

диалог/дискусси дӀайахьарехь йийцаре йиллинчу темица догӀу хаттарш дала а, хьесап кхочушдарна а, дика лаарца йолчу тӀекаренна тӀетарна а тӀехьажийна йолу ойланаш ала а;

шена хетарг диалоган кхечу декъашхошна хетачунна дуьхьалхӀотто, башхаллаш а, позицийн тера хилар а гучудаккха;

йиначу меттан анализан, кхочушйинчу лингвистически экспериментан, талларан, проектан жамӀаш нахана гуш-хезаш довзийта;

презентацин Ӏалашо а, аудиторин башхаллаш а лоруш, кӀамел даран барам ша харжа, цуьнга хьаьжжина, иллюстрацин материалах пайдаэцарца барта а, йозанан а тексташ хӀитто.

Цхьаьна гӀуллакхар:

билгал йолу проблема кхочушйарехь тобанца а, ша а бен болх гӀолехь хиларх кхета а, цунах пайдаэца а, йуьхьарлаьцна Ӏалашо кхочушйарехь вовшашца зӀе хиларан тобанан кепех пайдаэцар оьшуш хилар билгалдаккха;

цхьаьна гӀуллакхаран Ӏалашо йуьхьарлаца, цу Ӏалашоне кхача цхьаьна дараш хӀитто: гӀуллакх дӀасадекъа, барт бан, цхьаьна бечу белхан процесс а, жамӀ а дийцаре дан; масех адамна хетачун жамӀ дан, куьйгалла дан, тӀедиллар кхочушдан, муьтӀахь хила кийча хилар гучудаккха;

цхьаьна бен болх вовшахтохаран план хӀотто, шен гӀуллакх къасто (вовшашца зӀе хиларан массо а декъашхочунна бакъахьа хетарг а, церан таронаш а лоруш), тобанан декъашхошна йукъахь хьесапаш дӀасадекъа, белхан тобанийн кепашкахь дакъалаца (дийцаре диллар, вовшех дагавалар, «хьен штурм», кхийерш а);

белхан шен дакъа кхочушдан, оцу декъехь лакхарчу жамӀашка кхача, тобанан кхечу декъашхойн дарашца шен дарийн уьйр хилийта;

йукъарчу балха тӀехь ша дакъалацаран эвсараллин мах хадо вовшашца зӀе хиларан декъашхоша шаьш хӀиттийнчу критерешца; жамӀаш йуьхьанцарчу хьесапца а, тобанан хӀора декъашхочун цу жамӀашка кхачоран гӀуллакхца а дуста, жопаллин гуо дӀасабекъа а, тобанна хьалха отчет йала кийча

хила а.

3. Дешаран универсальни регулятивни дараш карадерзор

Ша-шен вовшахтохар:

дешаран а, дахаран а хьелашкахь кхочушйен проблемаш гучуйаха;

сацам баран тайп-тайпана некъаш довза (ша цхьамма, тобанехь сацам бар, тобано сацам бар);

хьесап кхочушдаран алгоритм (йа цуьнан дакъа) ша хЮтто, болчу гИрсашка а, шен таронашка а хьаьжжина, дешаран хьесап кхочушдаран кеп къасто, сацаман йелла вариантш тЕчІагІйан;

дарийн план ша хЮтто, иза кхочушйарехь оьшу нисдарш йукъадало;

шена хетарг къасто а, шен сацамах жобпалла тЕэца а.

Ша-шен таллар:

ша-шен талларан (цу йукъахь къамелан а), ша-шен догдаийтаран, рефлексин тайп-тайпана кепаш карайерзо;

дешаран хьолан нийса мах хадо а, иза хийцаран план йало а;

дешаран хьесап кхочушдарехь хила тарлуш йолу халонаш ган а, хийцалучу хьелашна адаптаци йан а;

гЮллакхдаран жамІашка кхачаран (цакхачаран) бахьанех кхето; коммуникативни аьтто цахиларан бахьанех кхета а, уьш ца хилийта хаа а, карадерзийнчу къамелан зеделлачун мах хадо, тЕкаренан Іалашонашка а, хьелашка а хьаьжжина, шен къамел нисдан а; тЕкаренан Іалашонан а, хьелийн а жамІ цхьаьнадаран мах хадо.

Синхаамийн интеллект:

шен а, кхечеран а синхаамаш тЕхь урхалла даран хьуьнар кхио;

синхаамаш хиларан бахьанаш гучудаха а, талла а; кхечу стеган дагахь долчух а, цуьнан бахьанех а кхета, къамелан хьал а толлуш; шен синхаамаш гайтаран кеп нисйан.

Ша а, кхиберш а тЕэцар:

кхечу стагах а, цунна хетачух а кхеташ хила; ша а, кхиберг а гІалатвала бакьо йолуш хиларх кхета;

ша а, кхиберш а, йемал ца беш, тЕэцар; цІеначу дагара хила;

гонахарчу дерригенна а Іуналла дан йиш цахиларх кхета.

ПРЕДМЕТАН ЖАМІАШ

5 КЛАСС

Дешархо Іемар ву:

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн меттан хьолах а, исбаьхьаллех а кхеташ хила, цунна тешалла деш долу масалш дало.

Лингвистикин коьрта дакъош, меттан а, къамелан а коьрта дакъош довза (аз, морфема, дош, дешнийн цхьаьнакхетар, предложени).

Мотт а, къамел а

Барта а, йозанан а къамелан, монологан а, диалоган а йукъара башхаллаш билгалйаха; хІора дийнан дахарехь а, дешарна тІехъажийна долу хьесапаш кхочушдарехь а къамелан гІуллакхдаран тайпанийн башхаллаш тидаме эца.

Дахарехь биначу тидамийн, Іилманан-дешаран, исбаьхьаллин, Іилманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тІехь барамехь 5 предложенел кІезиг доцу барта монологически аларш хІитто.

Лингвистически теманашна йолчу диалогехь а (Іамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тІехь йолчу диалогехь/полилогехь а дакъалаца (барамехь 3 репликел кІезиг йоцуш).

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маъІнин тайпанийн Іилманан-дешаран, исбаьхьаллин тексташка ладогІаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хьажаран, довзийтаран, Іаморан, лехаман.

Барамехь 90 дашал кІезиг йоцу йешна йа ладогІна текст барта схъайийца; йуьйцуш волчун йуьхь хийцарца текст схъайийца.

Барамехь 140 дашал кІезиг йоцчу ладогІначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маъІнин тайпанийн Іилманан-дешаран, исбаьхьаллин текстийн чулацамах кхета: барта а, йозанехь а текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догІу хаттарш хІитто а, царна жоьпаш дала а; йозанан кепехь йуьхьанцарчу текстан чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийта (ма-дарра схъадийцарехь йуьхьанцарчу текстан барам 90 дашал кІезиг хила ца беза; дацдинчу схъадийцарехь – 95 дашал кІезиг хила ца беза).

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьаьжжина алар кхоллархьама, меттан гІирсаш къасто.

Йозанехь вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахь 80 – 90 дешан барам болу текст

тЕра схъайазйеш а; 10 – 15 дашах лаьтта дешнийн диктант йазйеш а, хьалха Iамийна нийсайазйаран бакьонаш ларйеш хIоттийнчу 80 – 90 дешан барам болчу йозучу текстан буха тIехь диктант йазйеш а; тайп-тайпанчу лексически дошамех пайдаэца хаа; барта къамелехь а, йозанехь а къамелан оздангалла ларйан.

Текст

Текстан коьрта билгалонаш йовза; текст композиционни-маьIнин дакъошка (абзацашка) йекъа; текстан дакъош а, предложенеш а вовшахтосу гIирсаш (дешан кепаш, цхьанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххийн цIерметдешнаш, дешан йухаалар) бовза; шен текст (барта а, йозанан а) кхолларехь оцу хаарех пайдаэца.

Текстан, цуьнан композиционни башхаллийн маьIнин анализ йан, микротемийн а, абзацийн а масалла къасто.

Текстан башхалонаш билгалйаха, цуьнан коьрта билгалонашца (тема, коьрта оила, предложенийн грамматически уьйр, маьIнин цхьаалла, гIеххьа йуьзна хилар) йогIуш хиларе хьаьжжина а; къамелан функционални-маьIнин тайпанан текст хиларе хьаьжжина а.

Текст кхолларан практикехь (Iамийнчун барамехь) текстан коьртачу билгалонех а, къамелан функционални-маьIнийн башхаллех а, меттан функционални тайп-тайпаналлех а долчу хаарех пайдаэца.

Текст кхолларан практикехь текстан (дийцар) коьрта билгалонех долчу хаарех пайдаэца.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна тIе а тевжаш, тексташ-дийцарш кхолла; чулацаман суьртана тIе а тевжаш, тексташ кхолла; (цу йукьахь барамехь 3 йа цул сов предложенел кIезиг йоцу сочиненеш-миниатюрарш а; барамехь 60 дашал кIезиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш а).

Кеп талхийна текст йухаметтахIотто; йуьхьанцарчу текстана тIе а тевжаш, йухаметтахIоттийна текст нисйан.

ЛадобгIначу а, йешначу а Iилманан-дешаран, исбаьхьаллин, Iилманан-кхетаме йолчу текстийн хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: план хIотто (цхьалхе, чолхе) кхин дIа а текстан чулацам барта а, йозанан кепехь а йухаметтахIотторан Iалашонца; текстан чулацам, цу йукьахь дийцархочун йуьхь хуьйцуш а, схьабийца; тайп-тайпанчу хьостанашкара хаам схьахаржа а, цу йукьахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, дешаран гIуллакхдарехь цунах пайдаэца а.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.

Шен/кхечу дешархоша кхоьल्लीна тексташ церан чулацам кхачаме балоран Iалашонца тайан (бакь йолу материал таллар, текстан йуьхьанцара маьIнин анализ – маьIнин цхьаалла, дозуш хилар, хаамаш хилар).

Метган функционални тайпанаш

Буйцучу метган, функционални стилийн, исбаьхьаллин литературин метган башхаллаш къасто.

МЕТТАН СИСТЕМА

Фонетика. Графика. Орфоэпи

Аьзнийн башхалонаш билгалйаха; озана а, элпана йукъарчу башхаллех кхета, аьзнийн системин башхалонаш билгалйаха. Зевне а, къора а мукъаза аьзнаш, деха а, доца а мукъа аьзнаш хазарехь къасто а, нийса дIаала а.

Дешнаш дешдакъошка декъа а, уьш нийса дIаала а. Оьрсийн маттара тIеэцна дешнаш аларехь нохчийн метган аьзнийн къепено а, интонацино а тIеIаткъам барца кхоллалуш йолу акцент дIайаккха.

Барта а, йозанца а дешан фонетически къастам бан.

Интонацин коьрта дакъош къасто.

Дешнаш аларан а, нийсайаздаран а практикехь фонетикех, графикех, орфоэпех долчу хаарех пайдаэца.

Орфографи

Нийсайаздаран практикехь орфографех долчу хаарех пайдаэца (цу йукъахь ду **й** элпан а, къасторан **ь, ъ** хьаьркийн а нийсайаздарх долу хаарш а).

Лексикологи

Дешан лексически маьIна къасто.

Къамелехь цхьа маьIна долчу а, дукха маьIнаш долчу а дешнех нийсачу а, тIедеанчу а маьIнехь пайдаэца.

Синонимаш, антонимаш, омонимаш йовза.

Лексически дошамех пайдаэца хаа (маьIнин дошамех, синонимийн, антонимийн, омонимийн дошамех).

Цена нохчийн а, тIеэцна а дешнаш довза.

Къамелехь дешнех, церан лексически цхьаьнадар тидаме а оьцуш, пайдаэца,

.

Фразеологи

Фразеологизмаш йовза. Фразеологизмийн маьIна дийца, уьш синонимашца а, йукъарчу дешнийн цхьаьнакхетаршца а хийца.

Къамелехь фразеологически карчамех пайдаэца, пайдаэцаран гуо, тIекаренан хьелаш тидаме а оьцуш.

Дешнийн лексически анализ йан (Iамийнчун барамехь).

Оьрсийн маттахь фразеологически эквиваленташ харжа.

Дешан хЮоттам а, дошкхолладалар а

Дашехь морфемаш йовза (орам, дешхълалхе, суффикс, чаккхе), дешан лард схълкъасто.

Цхъланаораман (гергара) дешнаш харжа а, къасто а. Дешнийн кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашкахь хийцалуш долу аьзнаш каро.

Схълдевлла а, схълдовлаза а долчу дешнийн лардаш къасто. Дошкхолладаларан коьрта кепаш, дешнийн кхолладаларан зленаш къасто.

Дешхълалхенан а, суффиксан а гЮоьнца а, ткъла иштта лардаш вовшахкхетарца а дешнаш кхолла.

Дешнийн морфемни анализ йан.

Чолхе дацдина дешнаш нийса дЮаала а, царах нийса пайдаэца а.

Морфологи. Къламелан оьздангалла. Орфографи

Морфологин коьрта кхетамаш бовза.

Коьртачу къламелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа.

Дешнийн лексико-грамматически тайпанех санна къламелан дакъойх, дешан грамматически маьЙнех, нохчийн маттахь дешарна тЮехължийна хьесапаш кхочушдарна леринчу къламелан дакъойн къепех долчу хаарех пайдаэца.

Къламел дарехь а, тайп-тайпана меттан анализ кхочушйарехь а морфологех долчу хаарех пайдаэца.

Цердош

Цердош къламелан дакъа санна довза, йукъларчу маьЙне а, хатгаре а хълбьжжина; цуьнан грамматически билгалонаш, синтаксически гЮуллакх къасто; къламелехь цо дечу гЮуллакхах кхето.

Цердешнийн дукхаллин терахълан кепаш нийса кхолла а, къламелехь царах пайдаэца а. Долахь а, йукълара а цердешнаш къасто а, къламелехь царах нийса пайдаэца а.

Цердешнийн грамматически классаш йовза.

1-, 2-, 3-, 4-чуй легарехь долчу цердешнийн оьшучу дожаран кеп нийса кхолла а, къламелехь цунах пайдаэца а.

Цердешнийн нийсайаздаран норманаш (цу йукълыхь цердешнашца **ца** нийсайаздаран норма а) ларйан.

Цердешнашна морфологически къастам бан.

Оьрсийн маттаца дубьстича, нохчийн маттахь цердешнийн башхаллех кхета.

Синтаксис. Къламелан оьздангалла. Пунктуаци

Синтаксисан дакъош довза (дешнийн цхълбьнакхетар а, предложени а); предложенера дешнийн цхълбьнакхетарш къасто; коьртачу дешан морфологически билгалонашка хълбьжжина, дешнийн цхълбьнакхетарийн тайпанаш довза (цЮеран, хандешан);

дешнийн цхъаьнакхетаршна а, цхъалхечу предложенешна а синтаксически анализ йан; чолхечу предложенешна пунктуационни анализ йан (Iамийнчун барамехь); тайп-тайпана меттан анализ кхочушйарехь а, къамел дарехь а синтаксисах, пунктуацех долчу хаарех пайдаэца.

Чолхейовлаза йолу цхъалхе предложенеш йовза; цхъанатайпанчу меженашца чолхейевлла цхъалхе предложенеш, цхъанатайпанчу меженашца йукъара дош долу а, тIедерзарца йолу а предложенеш а чулоцуш; аларан Iалашоне хъаьжжина (дийцаран, тIедожоран, хаттаран), эмоцин билгалоне хъаьжжина (айдаран, айдаран йоцу), грамматически лардийн масалле хъаьжжина (цхъалхе, чолхе), коьртаза меженаш хиларе хъаьжжина (йаьржина, йаржаза), предложенеш йовза; предложенин коьрта а (грамматически лард), коьртаза а меженаш къасто (Iамийнчун барамехь).

Диалогически а, монологически а къамелехь, кехат тIехь, дIакхайкхорехь, и.д.кх. тIедерзарх пайдаэца. Предложенехь тIедерзар а, подлежащи а вовшах къасто. Сацаран хъаьркаш хIитторах кхето.

тIедерзарца, цхъанатайпанчу меженашца, цхъанатайпанчу меженашца йукъара дош долчу предложенешкахь; ма-дарра къамелаца йолчу предложенешкахь; хуттургаш йолчу а, хуттургаш йоцчу а уьйраца дозуш долчу дакьойх лаьтгачу чолхечу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хIитторан пунктуационни норманаш йозанехь ларйан; йозанехь диалог кечйан.

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

5 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цIераш	Сахътийн барам			Терахь	Гуллакхдаран коьрта тайпанаш	ЖамIдаран кеп.	Электронни дешаран ресурс.
		Разделан сахъташ	Талламан белхаш	Кхолларалин				
Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР								
1.1	Iамийнарг карладаккхар	3	1	0		Текст йешар, къамелан дакъош, предложенийн меженаш карлайахар.	Барта хаттар Йозанан таллар Диктант	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Дерриг:		3	1	0				
Дакъа 2. МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ								
2.1.	Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а. Лингвистика маттах лабцна Илма санна. Лингвистикин коьрта дакъош	2	0	0		Дукха маьIнаш долчу дешнийн лексически маьIнийн анализ йан, дешан нийса а, тIедеана а маьIнаш, синонимийн моIарерчу дешнийн а, антонимийн а маьIнаш дуста. Йиначу анализан буха тIехь нохчийн меттан хазаллех а, хьолах а хетарг ша кепе дало. Лингвистикин коьртачу дакъойн башхалонаш билгалйаха. Дешнаш а, йукъаралин хьаьркаш а (некъан хьаьркаш, сервисан	Барта хаттар (устный опрос)	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

					хъаьркаш, хъалххенцара хъаьркаш, математикин символаш, и.д.кх.) йустарна бахъанаш къасто. Хъаьркин къепен а, адамиин тӀекарена гӀирсан а санна меттан башхалонаш билгалйаха. Меттан а, къамелан а коьрта дакъош каро а, дуста а (йуьхьанцарчу ишколехь Iамиинчун барамехь)		
Дерриг:		2	0	0			
Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А.							
3.1.	Мотт а, къамел а. Монолог. Диалог. Полилог. Мотт гӀуллакхдар санна	2	1	0	Дахарехь биначу тидамиин, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тӀехь барта монологически аларш хӀитто. Йешна йа ладоьгӀна текст барта схъайийца, цу йукъахь дийцархочун йуьхь хуьйцуш а. Лингвистически теманаша йолчу диалогехь а (Iамиинчун барамехь), дахарехь биначу тидамиин буха тӀехь йолчу диалогехь/ полилогехь а дакъалаца. Барта а, йозанехь а текстан тема а, коьрта оила а билгалйаккха; текстан чулацамца догӀу хаттарш хӀитто а, царна жобпаш дала а. Йуьхьанцарчу текстан чулацаман анализ йан, йозанан кепехь ма-барра а, бацбина а иза бовзийта. Дахарехь а, книгаш йешарехь а зеделлачунна, чулацаман суьртана тӀе а тевжаш, тайп-тайпана сочиненеш йазйар (цу йукъахь сочиненеш-миниатюраш а)	Йозанан таллар (письменный опрос) Диктант	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Дерриг:		2	1	0			
Дакъа 4. ТЕКСТ							
4.1.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан композиционни дӀахӀоттам. Къамелан	2	0	0	Текстан коьрта билгалонаш йовза; текст композиционни-маӀнин дакъошка (абзацашка) йекъа. Текстан предложенеш а, дакъош а вовшахтосу гӀирсаш (дешан кепаш, цхъанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш,	Йозанан таллар Практически болх	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/

	функционални-маџнин тайпанаш.					антонимаш, йаххыйн цџерметдешнаш, дешан йухаалар) бовза; шен текст (барта а, йозанан а) кхолларехь оцу хаарех пайдаэца. Текстан анализ йан а, башхалонаш билгалйаха а, цуьнан коьрта билгалонашца (тема, коьрта ойла, предложенийн грамматически уьйр, маџнин цхьаалла, гџеххьа йуьзна хилар) йогуш хиларе хьаьжжина а; къамелан функционални-маџнин тайпанан текст хиларе хьаьжжина а.		ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
4.2.	Дийцар къамелан тайпа санна. Текстан маџнин анализ. Текстан хаамаш хийцар	3	0	0		Текстехь бийцинчу хиламийн, процессийн уьйр билгалйаккха. Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна тџе а тевжаш, къамелан функционални-маџнин тайпанан (дийцар) тексташ кхолла; чулацаман суьртана тџе а тевжаш, тексташ кхолла; Кеп талхийна текст йухаметтах џотто; йуьхьанцарчу текстана тџе а тевжаш, йухаметтах џоттийна текст нисйан. Шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ тайан, церан чулацам кхачаме балоран џалашонца: бакъ йолчу материалан мах хадо, текстан анализ йан, маџнин цхьаалле, дозуш хиларе, хаам хиларе хьаьжжина. Йуьхьанцара а, тайина а тексташ йуста	Барта хаттар Йозанан таллар	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Дерриг:		5	0	0				
Дақъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ								
5.1	Меттан функционални тайпанаш (йукъара кхетам)	2	0	0		Меттан тайп-тайпанчу функционални тайпанийн (буьйцучу меттан, функционални стилийн (џилманан, гџуллакхан, публицистически), исбаьхьаллин литературин меттан) тексташ йовза	Барта хаттар	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Дерриг:		2	0	0				
Дақъа 6. МЕТТАН КЪЕПЕ								
6.1	Фонетика. Графика. Орфоэпи	11	0	1		Къамелан озан маџнан къасторан гџуллакхах	Ша-шен мах хадор	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/

					<p>кхета, масалш дало. Йалийнчу билгалонаш къамелан абзнаш довза, дешан абзийн хЮтта бовза. Йалийнчу билгалонашца абзнаш тайпанаш декъа. Зевне а, къора а мукъаза абзнаш, деха а, доца мукъа абзнаш къасто. Транскрипцин элементий гЮьнца дешнаш аларан а, йаздаран а башхалле кхето. Дешан абзийн а, элпийн а хЮтта маш буст Дешнаш дешдакъошка декъа а, дешнаш цхьан моГанера вукху моГане нийса сехьадаха Галашонца а, эмоцин билгалонца а тайп-тайпана долу аларш нийсачу интонацица ала</p>	<p>«ЖамГдаран кехатца» Сочинени Барта хаттар Йозанан таллар</p>	<p>ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/</p>
6.2	Орфографи	3	0	0	<p>Нийсайаздаран практикехь орфографех долчу хаарех пайдаэца (цу йукъахь й элпан а, къасторан ъ, ь хьабркийн а нийсайаздарх долу хаарш а). Оьшу хаам каро а, цунах пайдаэца а.</p>	<p>Барта хаттар Йозанан таллар</p>	<p>www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/</p>
6.3	Лексикологи	7	0	0	<p>Дешан лексически маГнех кхето тайп-тайпанчу кепашца (цхьанаораман (гергара) дешнаш харжар; синонимаш, антонимаш, омонимаш харжар; дешан маГна къастор, контексте хьабжжина а, маГнин дошаман гЮьнца а). Цхьа маГна долу а, дукха маГнаш долу а дешнаш довза, дешан нийса а, тГедана а маГнаш къасто. Йеллачу билгалонца дешан нийса а, тГедана а маГнаш дуста. Синонимаш, антонимаш, омонимаш йовза, дукха маГнаш долу дешнаш а, омонимаш а къасто. Цена нохчийн а, тГеэчна а дешнаш довза. Тайп-тайпанчу лексически дошамашкахь (маГнин</p>	<p>Барта хаттар Йозанан таллар Тестировани</p>	<p>www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/</p>

					дошамаш, синонимийн, антонимийн, омонимийн дошамаш) оышу хаам каро а, цунах пайдаэца а.		
6.4	Фразеологи	3	1	0	Фразеологизмаш йовза. Фразеологизмийн маъИна дийца, уыш синонимашца а, йукъарчу дешнийн цхъаьнакхетаршца а хийца. Къамелехь фразеологически карчамех пайдаэца, пайдаэцаран гуо а, тIекаренан хъелаш а лоруш.	Тестировани Барта хаттар Йозанан таллар	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
6.5	Дешан хIоттам а, дошкхолладалар а	10	1	1	Морфемин меттан уггар жимачу маъИнечу декъан санна башхалонаш билгалйаха. Дашехь морфемаш йовза (орам, дешхълалхе, суффикс, чаккхе), дешан лард схъакъасто. Дешнийн кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашкахь хийцалуш долу аьзнаш каро. Дешнийн морфемни анализ йан. Цхъанаораман (гергара) дешнаш къасто а, харжа а	Диктант Барта хаттар Йозанан таллар Изложени	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Дерриг:		34	2	2			
Дакъа 7. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЪДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ							
7.1	Морфологи лингвистикин дакъа санна	1	0	0	Дешан грамматически маъИнин башхаллаш билгалйаха а, церан анализ йан а, лексически маъИница дуьстича. Коьрта къамелан дакъош а, церан кепаш а (Iамийнчун барамехь), гуллакхан къамелан дакъош а (йукъара кхетам) довза. Морфологин коьрта кхетамаш бовза. Коьртачу къамелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа.	Йозанан хаттар	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

					Дешнийн лексико-грамматически тайпанах санна къамелан декъах, дешан грамматически маъІнех, нохчийн маттахъ дешарна тІехъажийна декхарш кхочушдарна леринчу къамелан дакъойн къепех долчу хаарех пайдаэца. ЦІердешнаш, билгалдешнаш, хандешнаш довза. Тайп-тайпана меттан анализ кхочушйарехъ а, къамел дарехъ а морфологех долчу хаарех пайдаэца.		
7.2	ЦІердош	14	1	0	ЦІердешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксический функцеш къасто а, церан башхалонаш билгалйаха а. Къамелехъ цІердашо кхочушдечу гІуллакхах кхето. Долахъ а, йукъара а цІердешнаш, са долу а, са доцу а хІума билгалйен цІердешнаш къасто. ЦІердешнийн легарш къасто. ЦІердешнийн грамматически классаш йовза. ЦІердешнийн дукхаллин терахъан кепаш нийса кхолла а, къамелехъ царех пайдаэца а. ЦІердешнийн морфологически анализ йан. ЦІердешнийн нийсайаздаран норманаш (цу йукъахъ цІердешнашца ца нийсайаздаран норма а) ларйан.	Тестировани Барта хаттар Йозанан таллар	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Дерриг:		15	1	0			
Дакъа 8. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЪДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ							
8.1	Синтаксис лингвистикин дакъа санна. Дешнийн цхъаьнакхетар	6	0	1	Синтаксисан дакъош довза (дешнийн цхъаьнакхетар а, предложени а). Сацаран хъаьркийн функцеш къасто. Предложенера дешнийн цхъаьнакхетарш къасто; коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетарийн тайпанаш довза (цІеран, хандешан). Дешнийн цхъаьнакхетарехъ дешнаш цхъаьнакхетаран норманаш талхор къасто.	Барта хаттар Йозанан таллар Изложени Зачет	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

8.2	Цхьалхе шинахІоттаман предложени	22	1	1		Аларан Іалашоне хьаьжжина (дийцаран, тІедожоран, хаттаран), эмоцин билгалоне хьаьжжина (айдаран, айдаран йоцу), грамматически лардийн масалле хьаьжжина (цхьалхе, чолхе), коьртаза меженаш хиларе хьаьжжина (йаьржина, йаржаза) предложенеш йовза а, церан башхалонаш билгалйаха а. Йаьржина, йаржаза предложенеш къасто, уьш йустарна бахьанаш каро а, йуста а. Предложенин коьрта а, коьртаза а меженаш къасто (Іамийнчун барамехь). Цхьанатайпанчу меженашца, тІедерзарца чолхейевлла цхьалхе предложенеш йовза. ТІедерзарх пайдаэца диалогически а, монологически а къамелехь, кехат тІехь, дІакхайкхорехь, и.д.кх. Цхьалхечу а, чолхечу а предложенешкахь сацаран хьаьркаш хІитторан пунктуационни норманаш йозанехь ларйан. Цхьалхечу предложенин синтаксически анализ йан. Цхьалхе, чолхе предложенеш йовза.	Диктант Тестировани Барта хаттар Йозанан таллар Сочинени	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Дерриг:		27	1	2				
Дакъа 9. КАРЛАДАККХАР								
9.1	Іамийнарг карладаккхар, тІечІагІдар.	2	0	0		Іамийнарг карладаккхар, тІечІагІдар. ЦІердешнийн, билгалдешнийн, хандешнийн тайп-тайпана меттан анализ кхочушйарехь а, къамел дарехь а морфологех долчу хаарех пайдаэца. Цхьалхечу предложенин синтаксически анализ йан. Цхьалхе, чолхе предложенеш йовза.	Барта хаттар Зачет	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Дерриг:		2	0	0				
Дакъа 10. ЖамІдаран таллар								
10.1	Сочинени	2		2		Сочинени язйан		
10.2	Изложени	2		2		Изложени язйан		
10.3	Талламан белхаш	6	6			Талламан болх йазбан		

Дерриг:	10	6	4				
Программица сахьтийн барам	10 2						

**5-чу классехь нохчийн мотт хьехаран шеран рузманан хьесапаш
2022-2023 дешаран шо. (102 с.)**

№ п/п	1амо-ран терахь	Программин дакъойн а, темин а цIераш	Сахьтийн барам	Электронни (цифровой) дешаран ресурсаш	Предметан жам1аш	Г1уллакхдаран тайпанаш	ЦIера болх	Талламан кепаш, тайпанаш
МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (2 с) 3								
1	02.09	Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Нохчийн меттан хьолах а, исбаьхьаллех а кхеташ хила, цунна тешалла деш долу масалш дало.	Дукха маьIнаш долчу дешнийн лексически маьIнийн анализ йан, дешан нийса а, тIедеана а маьIнаш, синонимийн могIарерчу дешнийн а, антонимийн а маьIнаш дуста.	Дукха маьIнаш долу 3 дош йазде	Йозанан болх, барта хаттарш

						Йиначу анализан буха тЕхь нохчийн меттан хазаллех а, хьолах а хетарг ша кепе дало.		
2	05.09	Лингвистика маттах лаьцна Гилма санна. Лингвистикин коьрта дакъош.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Лингвистикин коьрта дакъош, меттан а, къамелан а коьрта дакъош довза (аз, морфема, дош, дешнийн цхьаьнакхетар, предложени).	Лингвистикин коьртачу дакъойн башхалонаш билгалйаха. Меттан а, къамелан а коьрта дакъош каро а, дуста а (йуьхьанцарчу ишколехь Iамийнчун барамехь)	Шардар 17	Йозанан болх
МОТТ А, КЪАМЕЛ А (2 с)								
3	07.09	Мотт а, къамел а. Монолог. Диалог. Полилог	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Барта а, йозанан а къамелан, монологан а, диалоган а йукъара башхаллаш билгалйаха; хIора дийнан дахарехь а, дешарна тЕхьяжийна долу хьесапаш кхочушдарехь а	Дахарехь биначу тидамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тЕхь барта монологически аларш хIитто.	Диалог хIоттор	Йозанан болх, барта хаттарш

					къамелан гТуллакхдаран тайпанийн башхаллаш тидаме эца.			
4	09.09	Мотг гТуллакхдаран санна	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Дахарехь биначу тидамийн, Илманан- дешаран, исбаьхьаллин, Илманан- кхетае йолу литература йешаран буха тЕхь барамехь 5 предложенел кЕзиг доцу барта монологически аларш хИтто.	Йуьхьанцарчу текстан чулацаман анализ йан, йозанан кепехь ма-барра а, бацбина а иза бовзийта. Дахарехь а, книгаш йешарехь а зеделлачунна, чулацаман суьртана тЕ а тевжаш, тайп- тайпана сочиненеш йазйар (цу йукъахь сочиненеш- миниатюраш а)	Жима сочинени	Сочинени
5	12.09	ТАЛЛАМАН БОЛХ «Шеран заманаш»	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Йуьхьанцарчу классашкахь 1 амийнарг карладаккхар, карадерзор.	1 амийнарг талла	1 амийнарг карладак- кхар	Диктант
СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЪДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ (27 с)								
6	14.09	Синтаксисах лаьцна кхетам	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Синтаксисан дакъош довза	Синтаксисан дакъош довза	§1, шардар 21	Йозанан болх

					(дешнийн цхъаьнакхетар а, предложени а);	(дешнийн цхъаьнакхетар а, предложени а).		
7	16.09	Пунктуацех лаьцна кхетам	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Предложенера дешнийн цхъаьнакхетарш къасто; коьртачу дешан морфологическ и билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетари йн тайпанаш довза (цIеран, хандешан); дешнийн цхъаьнакхетарш на а, цхъалхечу предложенешна а синтаксически анализ йан; чолхечу предложенешна пунктуационни анализ йан (Iамийнчун барамехь)	Сацаран хъаьркийн функцеш къасто	Бакьо Iамо	Хаттарш, йозанан болх
8	19.09	Сацаран хъаьркаш а, церан функцеш а.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	чолхечу предложенешна пунктуационни анализ йан (Iамийнчун барамехь); тайп-тайпана	Сацаран хъаьркийн функцеш къасто	Бакьо Iамо	Йозанан болх Бакье Iамо

					меттан анализ кхочушйарехъ а, къамел дарехъ а синтаксисах, пунктуацех долчу хаарех пайдаэца.			
9	21.09	Дешнийн цхъаьнакхетар а, предложени а синтаксисан дакъош санна	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Дешнийн цхъаьнакхетар а, предложени а синтаксисан дакъош санна	Дешнийн цхъаьнакхетарш а а, цхъалхечу предложенешна а синтаксически анализ йан	Бакьо 1амо	Йозанан болх Бакьо 1амо
10	23.09	Дешнийн цхъаьнакхетар а, цуьнан билгалонаш а	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Дешнийн цхъаьнакхетарш на а, цхъалхечу предложенешна а синтаксически анализ йан	Предложенера дешнийн цхъаьнакхетарш къасто; коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетарий н тайпанаш довза (цIеран, хандешан).	§2, шардар 24	Йозанан болх Бакьо 1амо
11	26.09	Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетаран	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Чолхечу предложенешна пунктуационни анализ йан (Iамийнчун барамехъ);	Дешнийн цхъаьнакхетарехъ дешнаш цхъаьнакхетаран норманаш талхор къасто	Бакьо 1амо	Йозанан болх Бакьо 1амо

		коърта тайпанаш (цҀеран а, хандешан а)			тайп-тайпана меттан анализ кхочушйарехь а, къамел дарехь а синтаксисах, пунктуацех долчу хаарех пайдаэца.			
12	28.09	Коъртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетаран коърта тайпанаш (цҀеран а, хандешан а)	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Чолхечу предложенешна пунктуационни анализ йан (Ламийнчун барамехь); тайп-тайпана меттан анализ кхочушйарехь а, къамел дарехь а синтаксисах, пунктуацех долчу хаарех пайдаэца.	Дешнийн цхъаьнакхетарехь дешнаш цхъаьнакхетаран норманаш талхор къасто	Дешнийн цхъаьнакхет . хлиттаде	Йозанан болх
ЦХЪАЛХЕ ШИНАХІОТТАМАН ПРЕДЛОЖЕНИ (20 с)								
13	30.09	Предложени а, цуьнан билгалонаш а	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Чолхейовлаза йолу цхъалхе предложенеш йовза;	Аларан Галашоне хъаьжжина (дийцаран, тҀедожоран, хаттаран)	§3, шардар 24	Йозанан болх Бакьо Іамо
14	03.10	Предложенийн тайпанаш, аларан	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Чолхейовлаза йолу цхъалхе	эмоцин билгалоне	Бакьо Іамо	Йозанан болх Бакьо Іамо

		Іалашоне а, эмоцин билгалоне а хъаьжжина			предложенеш йовза;	хъаьжжина (айдаран, айдаран йоцу)		
15	05.10	Дийцаран предложенийн маьІнин а, интонацин а башхаллаш	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	аларан Іалашоне хъаьжжина (дийцаран, тЕедожоран, хаттаран)	Дийцаран, хаттаран, тЕедожоран; айдаран а, айдаран йоцчу а предложенийн маьІнин а, интонацин а башхаллаш	§4, шардар 24	Йозанан болх Бакьо Іамо
16	07.10	Хаттаран предложенийн маьІнин а, интонацин а башхаллаш	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	аларан Іалашоне хъаьжжина (дийцаран, тЕедожоран, хаттаран)	Аларан Іалашоне хъаьжжина (дийцаран, тЕедожоран, хаттаран), эмоцин билгалоне хъаьжжина (айдаран, айдаран йоцу) предложенеш билгайаха	Бакьо Іамо §6, шардар 42	Йозанан болх Бакьо Іамо
17	10.10	тЕедожоран предложенийн маьІнин а, интонацин а башхаллаш	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Аларан Іалашоне хъаьжжина (дийцаран, тЕедожоран, хаттаран)	Аларан Іалашоне хъаьжжина (дийцаран, тЕедожоран, хаттаран), эмоцин билгалоне хъаьжжина (айдаран, айдаран йоцу)	Бакьо Іамо §7-8, шардар 51	Йозанан болх Бакьо Іамо

						предложенеш билгайаха		
18	12.10	Айдаран а, айдаран йоцчу а предложенийн маънин а, интонацин а башхаллаш	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru/	Аларан Иалашоне хъаьжжина (дийцаран, тедожоран, хаттаран)	Айдаран, айдаран йоцу предложенеш билгайаха	Бакъо 1амо §7-8, шардар 55	Йозанан болх Бакъо 1амо
19	14.10	Предложенин чаккхенехъ сацаран хъаьркаш	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Тайп-тайпана меттан анализ кхочушйарехъ а, къамел дарехъ а синтаксисах, пунктуацех долчу хаарех пайдаэца.	Цхьалхечу а, чолхечу а предложенешкахъ сацаран хъаьркаш хИитторан пунктуационни норманаш йозанехъ ларйан.	Бакъо 1амо	Йозанан болх
20	17.10	Интонаци	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Тайп-тайпана меттан анализ кхочушйарехъ а, къамел дарехъ а синтаксисах, пунктуацех долчу хаарех пайдаэца	Цхьалхечу а, чолхечу а предложенешкахъ сацаран хъаьркаш хИитторан пунктуационни норманаш йозанехъ ларйан.	Текст тIехъ болх	Йозанан болх
21	19.10	«Гуьйре» цIе йолу сочиненина кечам бар.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Суьрта тIехъ гушдерг йозанца билгалдан Iамор; суьрта тIехъ гушдолчух лаьцна Шена хетарг ала	Ойла йан, ойланехъ дерг йозане диллар	Сочинени йазйан	Сочинени

					<p>1амор; суртдиллархочо дагалаьцначух кхета</p> <p>1амор;суьртах лаьцна дийца</p> <p>1амор.1аламе безам кхоллар</p>			
22	21.10	СОЧИНЕНИ «Гуьйре»	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	1аламе безам кхоллар	Ойла йан, ойланехь дерг йозане диллар	Карладаккх ар	Сочинени
23	24.10	Сказуемин подлежащица барт хилар	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Предложенин коьрта а (грамматически лард), коьртаза а меженаш къасто (1амийнчун барамехь).	Предложенин коьрта а, коьртаза а меженаш къасто (1амийнчун барамехь).	Бакьо 1амо §9, шардар 56	Барта а, йозанан а болх
24	26.10	Сказуемин подлежащица барт хилар	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Предложенин коьрта а (грамматически лард), коьртаза а меженаш къасто (1амийнчун барамехь).	Предложенин коьрта а, коьртаза а меженаш къасто (1амийнчун барамехь).	Бакьо 1амо	Барта а, йозанан а болх
25	07.11	Предложенин коьртаза меженаш	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Предложенин коьрта а (грамматически лард), коьртаза а меженаш къасто (1амийнчун барамехь).	Предложенин коьрта а, коьртаза а меженаш къасто (1амийнчун барамехь).	Бакьо 1амо	Барта а, йозанан а болх

26	09.11	ТАЛЛАМАН БОЛХ «Зайнди»	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Синтаксисах лаьцна хаамаш таллар	1амийнарг талла	1амийнарг карладак- кхар	Диктант
27	11.11	Кхачам а (нийса а, лач а), и гайтара тайпаналлин гирсаш а	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Предложен коьрта а (грамматически Лард), коьртаза а меженаш къасто (1амийнчун барамехь).	предложен коьрта а (грамматически лард), коьртаза а меженаш къасто (1амийнчун барамехь).	Бакьо 1амо §12, шардар 68	Барта а, йозанан а болх
28	14.11	Къастам а, и гайтара гирсаш а	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Предложен коьрта а (грамматически лард), коьртаза а меженаш къасто (1амийнчун барамехь).	предложен коьрта а (грамматически лард), коьртаза а меженаш къасто (1амийнчун барамехь).	Бакьо 1амо §13, шардар 73	Барта а, йозанан а болх
29	16.11	Латтам, и гайтара тайпаналлин гирсаш (1амийнчун барамехь), маьне хьабжжина, латтамын тайпанаш.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Предложен коьрта а (грамматически лард), коьртаза а меженаш къасто (1амийнчун барамехь).	предложен коьрта а (грамматически лард), коьртаза а меженаш къасто (1амийнчун барамехь).	Бакьо 1амо §14, шардар 78	Барта а, йозанан а болх
30	18.11	Йаьржина а, йаржаза а предложенеш	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Грамматически лардийн масалле хьабжжина (цхьалхе, чолхе) хилар	грамматически лардийн масалле хьабжжина (цхьалхе, чолхе) хилар 1амор	Бакьо 1амо	Барта а, йозанан а болх
31	21.11	Йаьржина а, йаржаза а предложенеш т1еч1аг1йар	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Коьртаза меженаш хиларе хьабжжина (йаьржина, йаржаза) предложенеш йовза	коьртаза меженаш хиларе хьабжжина (йаьржина, йаржаза)	§14, шардар 82	Барта а, йозанан а болх

						предложенеш йовза а, церан башхалонаш билгалйаха а.		
32	23.11	Предложенин цхъанатайпана меженаш, къамелехь цара деш долу гIуллакх	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Цхъанатайпанчу меженашца, цхъанатайпанчу меженашца йукъара дош долчу предложенешкахь сацаран хъаркаш	цхъанатайпанчу меженашца, цхъанатайпанчу меженашца йукъара дош долчу предложенешкахь сацаран хъаркаш хIитто Iама	§14, шардар 82	Барта а, йозанан а болх
33	25.11	Тедерзарца йолу предложени	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Предложенехь тIедерзар а, подлежащи а вовшах къасто. Сацаран хъаркаш хIитторах кхето.	Тедерзарх пайдаэца диалогически а, монологически а къамелехь, кехат тIехь, дIакхайкхорехь, и.д.кх.	§18, шардар 99	Барта а, йозанан а болх
34	28.11	Грамматически лардийн масалле хъабжжина, предложенийн тайпанаш: цхъалхе, чолхе	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Грамматически лардийн масалле хъабжжина (цхъалхе, чолхе) хилар	грамматически лардийн масалле хъабжжина (цхъалхе, чолхе) хилар Iамор	Бакъо Iамо	Барта а, йозанан а болх
35	30.11	«Къинхетам» цIе йолу изложенина кечам бар.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Дийцаран чулацам йозанца схъабала хаар кхиор, кийчачу планах пайда а оьцуш ; цхъалхе предложенеш	Ойла йан, ойланехь дерг йозане диллар	Карладак кхар	Изложенина кечам бе

					х1итто уьш йозанехь билгалйаха 1амор; къамел кхиор, дешнаш хаарш довзийтар.			
36	02.12	ИЗЛОЖЕНИ «Къинхетам»	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Дийцаран чулацам йозанца схьабала хаар кхиор, кийчачу планах пайда а оьцуш ; цхьалхе предложенеш х1итто уьш йозанехь билгалйаха 1амор; къамел кхиор, дешнаш хаарш довзийтар.	Ойла йан, ойланехь дерг йозане диллар	Карладаккх ар	Карладаккхар
37	05.12	Цхьалхечу предложенин синтаксически къастам	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Чолхейовлаза йолу цхьалхе предложенеш йовза; цхьанатайпанчу меженашца чолхейевлла цхьалхе предложенеш	Цхьалхечу предложенин синтаксически анализ йан. Цхьалхе, чолхе предложенеш йовза	§21	Барта а, йозанан а болх
38	07.12	Диалог	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Йозанехь диалог кечйан.	Тедерзарх пайдаэца диалогически а, монологически а къамелехь, кехат тЕхь, д1акхайкхорехь, и.д.кх.	§24	Барта а, йозанан а болх

ТЕКСТ (4 с)								
39	09.12	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан композиционни дIахIоттам	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Текстан коьрта билгалонаш йовза; текст композиционни-маьIнин дакъошка (абзацашка) йекъа;	Текстан коьрта билгалонаш йовза; текст композиционни-маьIнин дакъошка (абзацашка) йекъа.	Текст тIехь болх	Барта а, йозанан а болх
40	12.12	Къамелан функционални-маьIнин тайпанаш	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Текстан башхалонаш билгалйаха, цуьнан коьрта билгалонашца (тема, коьрта ойла, предложенийн грамматически уьйр, маьIнин цхьаалла, гIеххьа йуьзна хилар) йогIуш хиларе хьаьжжина а; къамелан функционални-маьIнин тайпанан текст хиларе хьаьжжина а.	Текстан анализ йан а, башхалонаш билгалйаха а, цуьнан коьрта билгалонашца (тема, коьрта ойла, предложенийн грамматически уьйр, маьIнин цхьаалла, гIеххьа йуьзна хилар) йогIуш хиларе хьаьжжина а; къамелан функционални-маьIнин тайпанан текст хиларе хьаьжжина а.	Текст тIехь болх	Барта а, йозанан а болх
41	14.12	Дийцар къамелан тайпа санна. Дийцар	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Текст кхолларан практикехь текстан	Текстехь бийцинчу	Текст тIехь болх	Барта а, йозанан а болх

					(дийцар) коьрта билгалонех долчу хаарех пайдаэца. Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна тIе а тевжаш, тексташ-дийцарш кхолла; чулацаман суьртана тIе а тевжаш, тексташ кхолла; (цу йукъахь барамехь 3 йа цул сов предложенел клезиг йоцу сочиненеш-миниатюраш а; барамехь 60 дашал клезиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш а).	хиламийн, процессийн уьйр билгалйаккха. Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна тIе а тевжаш, къамелан функциональни-маьIнин тайпанан (дийцар) тексташ кхолла;		
42	16.12	Текстан маьIнин анализ. Текстан хаамаш хийцар	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.	Шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ	Текст тIехь болх	Барта а, йозанан а болх

					Шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ церан чулацам кхачаме балоран Галашонца тайан (бакъ йолу материал таллар, текстан йуьхьанцара маьИнин анализ – маьИнин цхьаалла, дозуш хилар, хаамаш хилар).	тайан, церан чулацам кхачаме балоран Галашонца: бакъ йолчу материалан мах хадо, текстан анализ йан, маьИнин цхьаалле, дозуш хиларе, хаам хиларе хьабжжина. Йуьхьанцара а, тайина а тексташ йуста		
--	--	--	--	--	--	--	--	--

ФОНЕТИКА. ГРАФИКА. ОРФОЭПИ (11 с)

43	19.12	Фонетика а, графика а лингвистикин дакъош санна	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Аьзнийн башхалонаш билгалйаха	Къамелан озан маьИна н къасторан гIуллакхах кхета, масалш дало	§25, шардар 140	Йозанан болх
44	21.12	Аз меттан дакъа санна. Озан маьИна къасторан гIуллакх	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Озана а, элпана йукьарчу башхаллах кхета, аьзнийн системин башхалонаш билгалйаха.	Йалийнчу билгалонашца къамелан аьзнаш довза, дешан аьзнийн хIоттам бовза	§25, шардар 141	Йозанан болх
45	23.12	Нохчийн меттан мукьачу аьзнийн система	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Озана а, элпана йукьарчу башхаллах кхета,	Йалийнчу билгалонашца	§26, шардар 143	Йозанан болх

					аьзнийн системин башхалонаш билгалйаха.	къамелан аьзнаш довза, дешан аьзнийн хЮоттам бовза		
46	26.12	ТАЛЛАМАН БОЛХ «1а»	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Озана а, элпана йукъарчу башхаллех кхета, аьзнийн системин башхалонаш билгалйаха.	Йалийнчу билгалонашца къамелан аьзнаш довза, дешан аьзнийн хЮоттам бовза	§26, шардар 144	Йозанан болх
47	28.12	Нохчийн меттан мукъазчу аьзнийн система	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Синтаксисах, фонетикех лаьцна хаамаш таллар	Талламан болх(диктант) йазйарца ламийна рг талла	Ламийнарг карладак-кхар	Диктант
48	09.01	Нохчийн алфавитан хЮоттам	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Дешнаш дешдакьошка декъа а, уьш нийса дЛаала а. Оьрсийн маттара тЕэцна дешнаш аларехь нохчийн меттан аьзнийн къепено а, интонацино а тЕЕаткъам барца кхоллалуш йолу акцент дЛайаккха.	Дешан аьзнийн а, элпийн а хЮоттамаш буста.	§27, шардар 145	Барта хаттарш. Йозанан болх
49	11.01	Аьзнаш, элпаш цхьаьнадар	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Аьзнийн башхалонаш билгалйаха;	Къамелан озан маьІна н	§27	Барта хаттарш. Йозанан болх

					озана а, элпана йукъарчу башхаллех кхета, аьзнийн системин башхалонаш билгалйаха.	къасторан гIуллакхах кхета, масалш дало. Йалийнчу билгалонашца къамелан аьзнаш довза, дешан аьзнийн хIоттам бовза.		
50	13.01	Дешдакъа. Тохар	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Дешнаш дешдакъошка декъа а, уьш нийса дIаала а	Дешнаш дешдакъошка декъа а, дешнаш цхъана могIанера вукху могIане нийса сехъадаха а.	Дешнаш дешдакъош ка декъа	Барта хаттарш. Йозанан болх
51	16.01	Дош фонетически къастор.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Барта а, йозанца а дешан фонетически къастам бан	Йалийнчу билгалонашца аьзнаш тайпанашка декъа. Зевне а, къора а мукъаза аьзнаш, деха а, доца а мукъа аьзнаш къасто	Дош фонетиче ски къасто	Барта хаттарш. Йозанан болх
52	18.01	Къамелан дарехъ аьзнийн хийцадалар. Фонетически	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Барта а, йозанца а дешан фонетически къастам бан	Транскрипцин элементийн гIоьнца дешнаш аларан а,	Дешнаш тIехъ болх	Барта хаттарш. Йозанан болх

		транскрипцин элементаш				йаздаран а башхаллах кхето		
53	20.01	Орфоэпи лингвистикин дакъа санна.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Орфоэпи лингвистикин дакъа санна.	Іалашонца а, эмоцин билгалонца а тайп- тайпана долу аларш нийсачу интонацица ала	Дешнаш тІехь болх	Барта хаттарш. Йозанан болх
54	23.01	Интонаци, цуьнан функцеш. Интонацин коьрта элементаш	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Интонаци, цуьнан функцеш. Интонацин коьрта элементаш.	Іалашонца а, эмоцин билгалонца а тайп- тайпана долу аларш нийсачу интонацица ала	Дешнаш тІехь болх	Барта хаттарш. Йозанан болх
55	25.01	«Оьзда мотт» це йолу изложенина кечам бар.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Дийцаран чулацам йозанца схьабала хаар кхиор, кийчачу планах пайда а оьцуш ; цхьалхе предложенеш хІитто уьш йозанехь билгалйаха Іамор; къамел кхиор, дешнаш хаарш довзийтар.	Ойла йан, ойланехь дерг йозане диллар	Карладаккх ар	Изложенина кечам бе
56	27.01	ИЗЛОЖЕНИ «Оьзда мотт»	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Дийцаран чулацам йозанца схьабала хаар кхиор,	Текстан дакъош а,	Карладаккх ар	Карладаха шардарш

					кийчачу планах пайда а оьцуш ; цхьалхе предложенеш х1итто уьш йозанехь билгалйаха 1амор; къамел кхиор, дешнаш хаарш довзийтар.	предложенеш а вовшахтосу гИирсаш (дешан кепаш, цхьанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххыйн ц1ерметдешнаш, дешан йухаалар) бовза		
ОРФОГРАФИ (2 с)								
57	30.01	Орфографи лингвистикин дакъа санна. Й элпан нийсайаздар.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Нийсайаздаран практикехь орфографех долчу хаарех пайдаэца (цу йукьахь ду й элпан а, къасторан ь, ь хьяьркийн а нийсайаздарх долу хаарш а).	Нийсайаздаран практикехь орфографех долчу хаарех пайдаэца	§33-34	Барта а, йозанан а болх
58	01.02	Къасторан ь, ь хьяьркийн нийсайаздар.	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Нийсайаздаран практикехь орфографех долчу хаарех пайдаэца (цу йукьахь ду й элпан а, къасторан ь, ь хьяьркийн а	Нийсайаздаран практикехь орфографех долчу хаарех пайдаэца	§35	Барта а, йозанан а болх

					нийсайаздарх долу хаарш а).			
ЛЕКСИКОЛОГИ (7 с)								
59	03.02	Лексикологи лингвистикин дакъя санна	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Лексикологи лингвистикин дакъя санна	Дешан лексически маџнах кхето тайп- тайпанчу кепашца (цхъанаораман (гергара) дешнаш харжар;	§36	Барта а, йозанан а болх
61	04.02	Дешан нийса а, тџедеана а маџнаш	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Къамелехъ цхъа маџна долчу а, дукха маџнаш долчу а дешнех нийсачу а, тџедеанчу а маџнехъ пайдаэца			
62	08.02	Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Синонимаш, антонимаш, омонимаш йовза.	Синонимаш, антонимаш, омонимаш харжар	§39-41	Барта а, йозанан а болх
63	10.02	Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Синонимаш, антонимаш, омонимаш йовза.	Синонимаш, антонимаш, омонимаш харжар	§39-41	Барта а, йозанан а болх
64	11.02	Лексически дошамийн тайпанаш а (маџнин дошам, синонимийн, антонимийн, омонимийн дошамаш),ненан меттан дешнийн хьал	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Лексически дошамех пайдаэца хаа (маџнин дошамах, синонимийн, антонимийн, омонимийн дошамех).	Дешан маџна къастор, контексте хъаьжжина а, маџнин дошаман гџоьнца а). Цхъа маџна долу а, дукха маџнаш долу а	§39-41	Барта а, йозанан а болх

		карадерзорехъ цара ден гуллакх а.				дешнаш довза, дешан нийса а, тЕедеана а маЪнаш къасто.		
65	15.02	ЦІена нохчийн а, тЕеэчна а дешнаш	1	https://desharkho.ru https://infourok.ru	ЦІена нохчийн а, тЕеэчна а дешнаш довза. Къамелехъ дешнех, церан лексически цхъаьнадар тидаме а оьцуш, пайдаэца	ЦІена нохчийн а, тЕеэчна а дешнаш довза.	10 дош йазде	Барта а, йозанан а болх
66	17.02	«Вайнехан довзал» цІе йолу изложенина кечам бар.	1	https://desharkho.ru	Дийцаран чулацам йозанца схъабала хаар кхиор, кийчачу планах пайда а оьцуш ; цхъалхе предложенеш хІитто уьш йозанехъ билгалйаха Іамор; къамел кхиор, дешнаш хаарш довзийтар.	Ойла йан, ойланехъ дерг йозане диллар	Изложенин а кечам бе	Карладаккхар
67	18.02	СОЧИНЕНИ «Іаьнан де»	1	https://desharkho.ru	Іаламе безам кхоллар	Ойла йан, ойланехъ дерг йозане диллар	Карладаккхар	Сочинени
68	22.02	Фразеологизмаш, церан маЪна, царах пайдаэцар	1	https://desharkho.ru	Фразеологизмаш йовза. Фразеологизми йн маЪна дийца, уьш	Фразеологизмаш йовза.	§42	Барта а, йозанан а болх

					синонимашца а, йукъарчу дешнийн цхъаьнакхетарш ца а хийца.				
69	24.02	Фразеологически эквиваленташ обърсийн маттахъ	1	https://desharkho.ru	Къамелехъ фразеологическ и карчамех пайдаэца, пайдаэцаран гуо, тЕкаренан хьелаш тидаме а оьцуш.	Къамелехъ фразеологически карчамех пайдаэца, пайдаэцаран гуо а, тЕкаренан хьелаш а лоруш	§42	Барта а, йозанан а болх	
70	25.02	Фразеологически дошамаш	1	https://desharkho.ru	Къамелехъ фразеологическ и карчамех пайдаэца, пайдаэцаран гуо, тЕкаренан хьелаш тидаме а оьцуш.	Къамелехъ фразеологически карчамех пайдаэца, пайдаэцаран гуо а, тЕкаренан хьелаш а лоруш	§42	Барта а, йозанан а болх	
ДЕШАН Х1ОТТАМ А, ДОШКХОЛЛАДАЛАР А (10 с)									
71	01.03	Морфема меттан уггар жима маьӀне дакъя санна	1	https://desharkho.ru	Дашехъ морфемаш йовза (орам, дешхьалхе, суффикс, чаккхе), дешан лард схъакъасто.	Морфемин меттан уггар жимачу маьӀнечу декъан санна башхалонаш билгалйаха.	§43	Барта а, йозанан а болх	
72	03.03	Морфемийн тайпанаш: орам	1	https://desharkho.ru	Цхъанаораман (гергара)	Дашехъ	§44	Барта а, йозанан а болх	

					дешнаш харжа а, къасто а. Дешнийн кхолладарехъ а, хийцадаларехъ а морфемашкахъ хийцалуш долу аьзнаш каро.	морфемаш йовза (орам, дешхьалхе, суффикс, чаккхе), дешан лард схьакъасто.		
73	04.03	Морфемийн тайпанаш: чаккхе	1	https://desharkho.ru	Дашехъ морфемаш йовза (орам, дешхьалхе, суффикс, чаккхе), дешан лард схьакъасто.	Дашехъ морфемаш йовза (орам, дешхьалхе, суффикс, чаккхе), дешан лард схьакъасто.	§46	Барта а, йозанан а болх
74	10.03	Морфемийн тайпанаш: дешхьалхе	1	https://desharkho.ru	Дешхьалхенан а, суффиксан а Гюьнца а, ткъа иштга лардаш вовшахкхетарца а дешнаш кхолла.	Дашехъ морфемаш йовза (орам, дешхьалхе, суффикс, чаккхе), дешан лард схьакъасто.	§47	Барта а, йозанан а болх
75	11.03	Морфемийн тайпанаш: суффикс	1	https://desharkho.ru	Дешхьалхенан а, суффиксан а Гюьнца а, ткъа иштга лардаш вовшахкхетарца а дешнаш кхолла.	Дашехъ морфемаш йовза (орам, дешхьалхе, суффикс, чаккхе), дешан лард схьакъасто.	§48	Барта а, йозанан а болх

76	15.03	ТАЛЛАМАН БОЛХ «Жа дажон»	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Дешан х1оттамах, дошкхолладала рх лаьцна хаамаш таллар	Талламан болх(диктант) йазйарца1амийна рг талла	1амийнарг карладак- кхар	Диктант
77	17.03	Дешан лард	1	https://desharkho.ru	Дешхьалхенан а, суффиксан а г1оьнца а, ткъа иштта лардаш вовшахкхетарца а дешнаш кхолла. Дешнийн морфемни анализ йан	Дешнийн морфемни анализ йан.	§49	Барта а, йозанан а болх
78	29.03	Цхьанаораман (гергара) дешнаш	1	https://desharkho.ru	Дешхьалхенан а, суффиксан а г1оьнца а, ткъа иштта лардаш вовшахкхетарца а дешнаш кхолла.	Дашехь морфемаш йовза (орам, дешхьалхе, суффикс, чаккхе), дешан лард схьакъасто.	§44-48	Барта а, йозанан а болх
79	31.03	Нохчийн маттахь дешнаш кхолладаларан коьрта кепаш	1	https://desharkho.ru	Дешхьалхенан а, суффиксан а г1оьнца а, ткъа иштта лардаш вовшахкхетарца а дешнаш кхолла.	Дашехь морфемаш йовза (орам, дешхьалхе, суффикс, чаккхе), дешан лард схьакъасто.	§44-48	Барта а, йозанан а болх
80	05.04	Дешнаш кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашкахь мукъачу а,	1	https://desharkho.ru	Схьадевлла а, схьадовлаза а долчу дешнийн лардаш къасто.	Дешнийн кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашкахь	§44-48	Барта а, йозанан а болх

		мукъазчу а аъзнийн хийцадалар			Дошкхоллада ран коърта кепаш, дешнийн кхолладалан зѐнаш къасто.	хийцалуш долу аъзнаш каро.		
81	07.04	Дешнийн морфемни анализ	1	https://desharkho.ru	Дешхълхенан а, суффиксан а гЮьнца а, ткъа иштта лардаш вовшахкхетарца а дешнаш кхолла.	Дашехъ морфемаш йовза (орам, дешхълхе, суффикс, чаккхе), дешан лард схъакъасто.	§44-48	Барта а, йозанан а болх
		МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ (14 с)						
82	08.04	Морфологи лингвистикин дакъа санна	1	https://desharkho.ru	Морфологин коърта кхетамаш бовза. Коъртачу къамелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа. Дешнийн лексико- грамматически тайпанех санна къамелан дакъойх, дешан грамматически маЪІнех, нохчийн маттахъ	Дешан грамматически маЪІнин башхаллаш билгалйаха а, церан анализ йан а, лексически маЪІница дуьстича. Коърта къамелан дакъош а, церан кепаш а (Іамийнчун барамехъ), гІуллакхан къамелан дакъош а (йукъара кхетам) довза.	§51	Барта а, йозанан а болх

					дешарна тГехъажийна хъесапаш кхочушдарна леринчу къамелан дакъойн къепех долчу хаарех пайдаэца.			
		ЦЕРДОШ (13 с)						
83	12.04	Цердош къамелан дакъа санна	1	https://desharkho.ru	Цердош къамелан дакъа санна довза, йукъарчу маъІне а, хаттаре а хъаъжжина; цуънан грамматически билгалонаш, синтаксически гІуллакх къасто; къамелехъ цо дечу гІуллакхах кхето.	Цердешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто а, церан башхалонаш билгалйаха а.	§51	Барта а, йозанан а болх
84	14.04	Цердешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехъ	1	https://desharkho.ru	Цердош къамелан дакъа санна довза, йукъарчу маъІне а, хаттаре а хъаъжжина; цуънан	Цердешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто а, церан	§51	Барта а, йозанан а болх

		цѲердешан гѲуллакх			грамматически билгалонаш, синтаксически гѲуллакх къасто; къамелехъ цо дечу гѲуллакхах кхето.	башхалонаш билгалйаха а.		
85	15.04	Долахъ а, йукъара а цѲердешнаш. Долахъ цѲердешнийн нийсайаздар	1	https://desharkho.ru	Долахъ а, йукъара а цѲердешнаш къасто а, къамелехъ царах нийса пайдаэца а	Долахъ а, йукъара а цѲердешнаш, са долу а, са доцу а хѲума билгалйен цѲердешнаш къасто.	§52	Барта а, йозанан а болх
86	19.04	ЦѲердешнийн терахъ	1	https://desharkho.ru	ЦѲердешнийн дукхаллин терахъан кепаш нийса кхолла а, къамелехъ царах пайдаэца а.	ЦѲердешнийн дукхаллин терахъан кепаш нийса кхолла а, къамелехъ царах пайдаэца а.	§53	Барта а, йозанан а болх
87	21.04	Цъхаллин йа дукхаллин терахъан бен кеп йоцу цѲердешнаш	1	https://desharkho.ru	ЦѲердешнийн дукхаллин терахъан кепаш нийса кхолла а, къамелехъ царах пайдаэца а.	ЦѲердешнийн дукхаллин терахъан кепаш нийса кхолла а, къамелехъ царах пайдаэца а.	§53	Барта а, йозанан а болх
88	22.04	СОЧИНЕНИ «Хъарамло»	1	https://desharkho.ru	Дозуш-долу къамел кхиор.	Ойла йан, ойланехъ дерг йозанехъ гайтар	Карладаккх ар	Сочинени

89	26.04	Цердешнийн грамматически классаш	1	https://desharkho.ru	Цердешнийн грамматически классаш йовза	Цердешнийн грамматически классаш йовза.	§54	Барта а, йозанан а болх
90	28.04	Дожарийн маџна	1	https://desharkho.ru	Оьрсийн маттаца дуьстича, нохчийн маттахь цердешнийн башхаллех кхета.	Цердешан йукъара грамматически маџна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто а, церан башхалонаш билгалйаха а.	§55	Барта а, йозанан а болх
91	29.04	Дожарийн маџна	1	https://desharkho.ru	Оьрсийн маттаца дуьстича, нохчийн маттахь цердешнийн башхаллех кхета.	Цердешан йукъара грамматически маџна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто а, церан башхалонаш билгалйаха а.	§55	Барта а, йозанан а болх
92	03.05	Цердешнийн легарш	1	https://desharkho.ru	1-, 2-, 3-, 4-чуй легарехь долчу цердешнийн оьшучу дожаран кеп нийса кхолла а, къамелехь цунах пайдаэца а.	Цердешнийн легарш къасто	§55	Барта а, йозанан а болх

93	05.05	Цердешнийн легарш	1	https://desharkho.ru	1-, 2-, 3-, 4-чуй легарехь долчу цердешнийн оьшучу дожаран кеп нийса кхолла а, къамелехь цунах пайдаэца а.	Цердешнийн легарш къасто	§55	Барта а, йозанан а болх
94	06.03	ИЗЛОЖЕНИ «Хьяжмурд»	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Дийцаран чулацам йозанца схьабала хаар кхиор, кийчачу планах пайда а оьцуш ; цхьалхе предложенеш х1итто уьш йозанехь билгалйаха 1амор; къамел кхиор, дешнаш хаарш довзийтар.	Ойла йан, ойланехь дерг йозане диллар	Карладаккх ар	Изложенина кечам бе
95	12.05	ИЗЛОЖЕНИ «Хьяжмурд»	1	https://desharkho.ru	Дийцаран чулацам йозанца схьабала хаар кхиор, кийчачу планах пайда а оьцуш ; цхьалхе предложенеш х1итто уьш йозанехь билгалйаха 1амор; къамел кхиор, дешнаш хаарш довзийтар.	Текстан дакъош а, предложенеш а вовшахтосу г1ирсаш (дешан кепаш, цхьанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххьийн ц1ерметдешнаш,	Карладаккх ар	Карладаха шардарш

						дешан йухаалар) бовза		
96	13.05	Цердешнашца цаныйсайаздар	1	https://desharkho.ru	Цердешнийн ныйсайаздаран норманаш (цу йукъахь цердешнашца ца ныйсайаздаран норма а) ларйан.	Цердешнийн ныйсайаздаран норманаш (цу йукъахь цердешнашца цаныйсайаздаран норма а) ларйан	§57	Барта а, йозанан а болх
97	17.05	Цердешнаш кхолладаларан некъаш	1	https://desharkho.ru	Оьрсийн маттаца дуьстича, нохчийн маттахь цердешнийн башхаллех кхета.	Цердешан йукъара грамматически маъна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто а, церан башхалонаш билгалйаха а.	§58	Барта а, йозанан а болх
98	19.05	Цердешнаш морфологически къастор	1					
99	24.05	ТАЛЛАМАН БОЛХ «Блаьстенан суьйре»	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Дешан х1оттамах, дошкхолладаларх лаьцна хаамаш таллар	Талламан болх(диктант) йазйарца1 амийна рг талла	1 амийна рг карладак-кхар	Диктант
100	26.05	Галаташна т1ехь бен болх	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	5-чу классехь 1 амийна рг карладаккхар	Талламан болх(диктант) йазйарца1 амийна рг талла	1 амийна рг карладак-кхар	Диктант

101	27.05	Цердашах лаьцна 1 амийнарг карладаккхар	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	Цердош къамелан дакъа санна довза, йукъарчу майна а, хаттаре а хьяьжжина; цуьнан грамматически билгалонаш, синтаксически гуллакх къасто; къамелехъ цо дечу гуллакхах кхето.	Цердешан йукъара грамматически майна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто а, церан башхалонаш билгалйаха а.	§51	Барта а, йозанан а болх
102	29.05	Шеран жам1 даран урок	1	https://desharkho.ru/ https://infourok.ru	1 амийнарг карладаккхар	1 амийнарг карладаккхар	1 амийнарг карладаккха р	Барта а, йозанан а болх

Хьехаран-методикин латтор

Дешархочунна:

1. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. Соьлжа-Г1ала АО «ИПК «Грозненский рабочий» - 2022 ш.
2. Учебник Овхадов М.Р., Махмаев Ж.М., Абдулкадырова Р.А., «Нохчийн мотт» 5 класс. Соьлжа-Г1ала АО «ИПК «Грозненский рабочий» - 2022 ш.
3. Мациев А.Г. Нохчийн-оьрсийн словарь. (Чеченско-русский словарь). – Грозный: ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2010. – 656 с.

Хьехархочунна:

1. Тимаев А.Д., Ирезиев С-Х.С-Э., Абубакаров А.Х. Практический курс морфологии чеченского языка. – Грозный: ФГУП «Издательский комплекс «Грозненский рабочий», 2012. – 176 с.
2. Хьехархочунна г1оьнна «5-чу классехь нохчийн мотт хьехаран методически куьйгалла», Соьлжа-Г1ала АО «ИПК «Грозненский рабочий»-2019
3. Эдилов. С.Э. Самукъане грамматика. 5-11 классашна дешаран пособи. (Занимательная грамматика. Учебное пособие для 5-11 классов). – Грозный: «Арфа-Пресс», 2012. – 368 с.
4. Эдилов С.Э. Ловзуш, Йема. Юьхьанцарчу классийн хьехархошна методически пособи. (Играя, учимся. Методическое пособие для учителей начальных классов). – Грозный: ГУП «Книжное издательство», 2007. – 430 с.
5. Эдилов С. Э. Изложени язйан 1амор. АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018. – 240 аг1о.
6. Эдилов С. Э. Сочинени язйан 1амор. АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018. – 160 аг1о.

Хаамийн-ресурсийн латтор

1. Нохчийн меттан лексикин-семантикин тезаурус (Лексико-семантический тезаурус чеченского языка) // URL: <http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus>
2. Образовательный портал «Чеченская электронная школа»
// URL: <https://desharkho.ru>
3. Чеченско-русский, русско-чеченский онлайн-словарь. Дикдошам // URL: <https://ps95.ru/dikdosham/ru>